मोथा तंक १
मोचरस १
लोध्र १
आंबेकुल १
[illegible] बेल
कुआंबीजगुठि १

पीतपापडा ७
गुजवेलि १
सुंठि २
चिरायतैं।
मोथा १।

॥अथाशुद्धयोगप्रारंभः॥

हे पोथी अश्या चितगंगारामाची

श्रीमहागणपतयेनमः ॐ नमोमङ्गलेशाय श्रीमहीधरलक्ष्मीनृसिंहाय अथाग्न्याधानं निरूप्यते तत्र वसन्तः शिशिरवसन्तग्रीष्मा ऋतव
यो वर्णा मासस्य मासस्य यस्याग्नीनादधीत पुनः पुनर्दिवसे रोहिण्यां पुनर्वसु कृत्तिका रेवत्यां उत्तरा फाल्गुनी विशाखा श्रवणः शतभिषा पूर्वभाद्रपदा अनुराधा यदवपद्यते
यन्तु नक्षत्राणि लिखितानि अनारोहिणी कृत्तिका वैश्वानरस्य ... तस्मै नमो यदनुनक्षत्रं परोगृह्णाति रोहिणी पुनः
मन्त्रावेण अत्र ... यजमानस्य पत्नी पतिर्द्वितीयाः ... तत्र पूर्वपक्षे तिथौ ... सर्वाधाने कुर्यात् पूर्वाह्णे सर्वार्थानाम् ॥ ॥१॥
॥१॥ सोमपूर्वे कृत्वा यजमानः ... पत्नी ... ब्राह्मणैः सह ... तदर्थं ... एव ... आहवनीय ... सपत्नीकः
स्नातः ... ब्राह्मणान् ... प्रतिसरबन्धं ... ततो ... पवमानं
... तत्र ... ततः पुण्याहं वाचयेत् ... ततो ... पाणौ ...
... पत्नीं ... ततः ... पत्नी ... ततः पत्नी यजमानौ जपतः ...
... सर्वकामसमृद्ध्यर्थं ... परमाहं ...

त्विजः स्वाहा नम अस्य तीर्थे सम्यग्वृतो नो स्मृप चनीश्वमइति। ते ऋत्विजः तत्र सम्यग्वृतान्तेसप चनीश्वमइति। यजमानः ओं तथेति
प्रतिवदन्ति॥ ॥अथ ब्रह्मवरणम्॥ तत्र प्रथमं यजमानः स्वशाखानुसारेण ब्रह्मादीनृत्विजो वृणीते। अद्य अमुकगोत्रममुकशर्माणं ब्रह्माणं ब्रह्मत्वेन
त्वामहं वृणे इति ब्रह्माणं ब्रह्मा वृतोऽस्मीति। महान्मे वोचो भर्गो मे वोचो यशो मे वोचः स्तोमं मे वोचः क्लृप्तिं मे वोचो भुक्तिं मे वोचः सर्वं
मे वोच इति। वाङ्मे ह्रदये तन्मा मय्यस्तु तन्मा विशतु तन्मा जिन्वतु तेन भुक्षिषीयेति यजमानं ब्रह्मा ब्रह्मासनं प्रार्थ्य ब्रह्मा हनेमन्तुष्टुभूतिन्न
तिजानीते। यजमानो होतारं वृणीते। अग्निर्मे होता स मे होता ते होतारं त्वामहं वृणे इति। होतारं वृणे इत्यादिर्वितोऽग्निष्टु होतारसने होता होतारं
तेमान्नुषइत्यमतिजानीते। ओं यजमानः अध्वर्युं वृणीते आदित्यो मे अध्वर्युः स मे अध्वर्युः त्वामहमध्वर्युं वृणे इति। अध्वर्युर्वृतोऽस्मीति सूर्यो देवो
वो अध्वर्युः स ते अध्वर्युस्तेनानुमतः कर्माहं करिष्यामि। महन्मे वोचो यशो मे वोचो भर्गो मे वोचः स्तोमं मे वोचः क्लृप्तिं मे वोचो भु
क्तिं मे वोचो विश्वं मे वोचः सर्वं मे वोचः सर्वं मे वाङ्मे तन्मा मय्यस्तु तन्मा आविशतु तन्मा जिन्वतु तेन भुक्षिषीय। यद्देवा देवमति सोमः सोमम
ति। उद्गातारं अग्निं मे त्वामहं उद्गातारं वृणे इति उद्गातारं वृणीते। प्रसविष्यामी त्याह। बोधायनसूत्रे यजमानः सर्वान् स्वशाखानुसारेण
वृणीते तेन तथा महर्त्विजः। अथ यजमानो हुतान्ते ऋत्विजो मधुपर्कं चार्हयित्वा इति संकल्प्य वरणं कुर्यात्। ब्रह्मादीन् कांडानुसमयेन पदार्था
नुसमयेन वार्हयेत्। एकविंशतिर्दर्भमयं विष्टरं त्रिर्निवेदयति विष्टरः ३ इति। कालिदासमयेनासनेनुपविश्य इति अर्हवर्ष्यस्म्यजानाना।

विभुमाभिवर्षाः दृढतमभिन्नं भिमो मावश्चाम्भिदक्ष्मि। यजमानेन पादेऽदक्षिणे जि र्मि वेदिते दक्षिण पादं प्रक्षालनार्थं प्रयच्छति ततः सव्यं।
सव्यमुप्रदाप्यित्य जलस्थं अग्निर्निवेदितेन मंत्रेण तत्प्राशनं भवति। आ मा गन्यशसा प्रोक्ष्य ऋग्निवेदिते स्नातकोऽपि तद्गृह्णाति। ततो पस्तार
णमसीति ऋग्यर्थं पुनरन्येन जलेनाचामति तमुत्तिष्ठे सर्वमिन्ने दर्पनिमामि यनं मधुपर्कं निर्ने वेदिते आहूय माणनमीक्षते मित्रस्य त्वा
चक्षुषा प्रतीक्षे अंगुलिना प्रतिगृह्णाति देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामि। अवेक्षते मधुवाता० पयीः मधु
नक्तं० पिता० मधुमान्नो० वनस्पतिः। स ऋते पाणी धृत्वानामिका वा अंगुष्ठेन वा त्रिः प्रदक्षिणमालोड्य तर्दत दन्तु वसवस्त्वा गायत्रेण छंदसा भक्षय
॥२॥ न्तितिपुरस्तान्निमार्ष्टि रुद्रास्त्वा त्रैष्टुभेन छंदसा भक्षयन्तीति दक्षिणत आदित्यास्त्वा जागतेन छंदसा भक्षयन्तीति पश्चाद्विश्वे त्वा देवा आनुष्टुभे
न छंदसा भक्षयन्तीत्युत्तरतः। भूयां कुर्मि वो स्थिपलि भूते भ्यस्त्वा त्रिः। ततो मधुपर्कपात्रे मोनिधाय तदेकदेशं हस्तेन गृहीत्वा भक्षयति ॥२॥
विराजो दोहोसीति ऋग्यर्थं नावमपुनरेकदेशं गृहीत्वा भक्षयति विराजो दोहमशीय ऋग्यर्थं नावमपुनरेकदेशं गृहीत्वा भक्षयति मयि
दोहः पद्यायै विराजः। एवमन्त्रानं सर्वोषमस्त्येवं। तथा शिष्ट पुत्रस्य वेदिष्ठायब्राह्मणाय प्रयच्छेत् प्रत्युदाहरिपेद्धा ऋग्यर्थमाचं
पूर्वनिवेदितावमनीयेन सन्तोष नावामति अमृतापिधानमसीति ऋग्यर्थमावमपात्र वेदिते नाचामति सत्यं यशः श्रीर्म

पिण्डीः अथतां शुष्यदर्घमावम्य पुनः कर्माणि मावमनं कुर्यादिह गन्धाक्षतनिवेदितायानानाकद्वाणं दुहितवस्त्रनास्वस्तदिमानामसूत्रसभागिः
मन्त्रेदंददिक्रिषुगन्धाक्षमालामनागानदित्वं वषिष्ठऽप्रत्यऽपिबोनुरूपातेनिवेदयेत् । यजमानोगन्धपुष्पयज्ञोपवीतवस्त्राद्यैर्ब्राह्मणादिभिः पूजा
पितामधुपर्केणभोजनेन्द्रलिंगेदद्यात् । एवंस्नानादीनहंपिला चयेन्तर्ह्मरबधाहीयेत् ॥ ॥ अथ विष्णोरासनमधुपर्कः । यजमानश्शुद्धगा
रमध्ये रक्तास्तने उदङ्मुखमहनेष छगणं पासआस्तीर्यतत्र प्राङ्मुखं रत्नास्तिङ्कुपवेश्यतस्यैवगारस्वेमानद्धित्रिप्रागग्रेषुदर्भे
षुस्थूत्वाधिपानसाहितं कांस्यपात्रं तुरः कूर्चन्दयिनं पृछतनाथः पयश्चदधिघृतं धात्रेषु वस्त्रं मधुनाकं लघुना लोकनपात्रं सुगन्धवर
णीयमुदकंसंप्रोक्षणीपात्रंउदपात्रंब्रीहीन्यवान्वाइत्यासादयेत् । यस्यागोमधुपर्कार्थं पञ्चानीतातादक्षिणार्थंवान्यावर्तिनयाप
येत् । पवित्रेसत्यप्रोक्षणीपात्रमुत्तानीकृत्यप्रोक्ष्यतस्मिंस्तिरः पवित्रमपआनीयत्रिरुत्पूयान्यानिपात्राण्युत्तानीकृत्यतेनाद्भिःप्रोक्षयेत्
स्यपात्रंकृत्वे स्थापयित्वातस्मिंस्तिरः पवित्रमपआनीय धानीयदध्यानयति अनन्तरं घृतमानीयपयआनयति । ततोऽपआनीयदर्भी
प्रस्तात्तेजोमयेन नापिधायकूर्चन्निधिजे नयस्यानिकुर्वीत । नीविष्टभुवं मिन्नुखा त्रीनिन्द्यत्रदक्षिणपश्चिमामन्तमासनस्याथस्ता
न्नलीवपुरस्तादुपरिष्टाद्गोवत्स्यावापर्सिदीमाल चोपमिति । यजमानाउदपात्रेपआनीयदूर्वाभ्यामयस्तादुपरिष्टाद्परिस्त

गृह्य पाद्यं पाद्यमिति आह। ऋत्विक्तूष्णीं नमयते। आपः पादावनेजनीर्द्विषन्तं नाशयन्तु मे अस्मिन् कुले ब्रह्मवर्चस्यसानीति। ततो दक्षिणं
पादं पूर्वं ब्राह्मणाय प्रयच्छेत् शूद्रस्य सव्यं पूर्वं विपरीतं वा। ऋत्विक् पादाववनेनिक्षु पाणी स्पृशति मयि महो मयि भर्गो मयि भाग
मयि वर्चो धा इति। अपरपादः स्पृष्ट्वा आत्मानमभिमृशति मयीन्द्रियं वीर्यमिति। अपः स्पृशति। यजमानः पात्रान्तरेणानीय पात्राणि सर्वैर्विसृजेत्
कूर्चो स्यात् पात्रं पूर्णं गृहीत्वा अर्घ्य इत्याह। ऋत्विक् तूष्णीं गृह्णाति आप आगात्तं विश्वायतनस्य पूर्वमसावन्ते मा प्रियं कुरु
नीत्युर्वं पात्रे प्रक्षालयति। यजमानस्तोयेन देवं ऋत्विग् अञ्जलिं याति ऋत्विक् मानीयमानमेकमेदेहमन्त्रम नयते विराजो दोहमसि विराजो ॥३॥
दोहः पद्यायै विराज इति। यजमानस्त्वा पवित्री नीयमानाना अपो नु मनयते। समुद्रं वः प्रहिणोमि स्वां योनिमभिगच्छत अरिष्टः समाकम्
वीरा माप परासेचि मत्पय इति। पुनरपि पात्रान्तरेणानीय पुष्पाक्षताः समुह्योपस्पर्शनीया आप इति आह। ऋत्विक् तूष्णीं आदाय अन्तोपस्तरणमसि
इति सकृन्मन्त्रेणाचम्य द्विः पिबेत् द्विः परिमृजेत्। आचमनमेव समाचरेत्। यजमानः कूर्चौ मधुपर्कपात्रे परिगृह्य मधुपर्क इति आह। ऋत्विक्
मन्त्रेण मन्त्रयते त्र्यैविद्याया यशोऽसि यशसो यशोऽसि ब्रह्मणो दीप्तिरसि तं मा ... प्रजानां भूयांसमिति पुनर्न निधाय तत्तु सान्नाय स्वा
पात्रस्थमिति दक्षिणस्थाङ्गुष्ठानामिकाभ्यां पिबेत् ... तस्य भूमौ ... तृतीयं पात्रं ... निधाय ... उपस्पृश्य

रुद्रियाः निरस्यन्ति। नैष्ठा विड्ढि तां मि यातेत्योरात्तन्तु कृत प्रातमातिष्ठ्ये योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्म इति। अपवृत्य स्रुच्युत्सर्गं विसृजति। त्रिमिश्री
कृत्वाभिमन्त्रयति। यन्मधुनो मधव्यं परमम् अन्नाद्यं। तेनाहं मधुनो मधव्येन परमेणान्नाद्येन परमो मधव्योऽन्नादोऽसानीति सकृद्
वा मन्त्रेण त्रिः प्राश्नाति प्राश्य तूष्णीं त्रिः पिबेदिति। शेषं ब्राह्मणाय दद्यात्। यजमानः पात्रान्तरे आनीय कूर्चे स्थापयित्वा परिषिच्य पि
बालीयायापरूतिमाह गौ त्रिवृता पिबेत् अन्नपानसौहित्यम् उदङ्ङ्मुखः पूर्ववदाचम्य प्राङ्मुख उपविशेत्। यजमानः कृताञ्जलिर्गौरि
ति दर्शयति। ... गौरस्य पहत पाप्मा पाप्मानं मे हत मम चामुष्य चेति यजमानस्य ... नाम गृह्णाति ताम् उत्सृजत्यन्तु मन्त्रयते गोर्
पु तथा मातारुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसादित्यानाम् अमृतस्य नाभिः प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामदितिं वधिष्टेति। एतेनाह ... विधून्वन्तमुत्सृजा
नदन्तु मन्त्रयन्ते ... पाओ ... ययतेति। ततश्च नुतो नानागोत्राः ब्राह्मणाः भोजयते तितृप्ताः ते
पुत्रं वस्तु भोजनपात्रे अन्नमस्माकम् उपहरन्ति। तदादाय आप्लाति विराडसि विराडन्नं विराजो मयि धेहीति। यजमानः आचान्तायास
विदेव स्वयं ... दोग्धुकामा रूपाणि यथासनं वेदयात्। बौधायनग्रह्यादीनां सप्ताय मेध मधुपर्कः॥ ॥अथास्यायतना
नि। इष्टके रौद्रीं च तु रस्रां समवेतुं ... अग्न्यगारं परिकल्प्यत मध्ये गार्हपत्यस्यायतनं पञ्चदश ... पदा
पदो वा प्रक्रमः। पञ्च पदो पीनिर्दिशेत्। द्वादशाङ्गुलः प्रादेशः चतुर्विंशत्यङ्गुलो रत्निः गार्हपत्याद्यायतनस्य द्वादशक्रमे ... पदेश

प्रक्रमाष्टके वाष्टाष्टके वा आहवनीयमध्यः एषामन्यतमायामां रज्जुं पंच पाशोदायासंज्ञं पव्रष्टं स्वहीमं तुवां सांग नामानुकस्येयोऽयो मयतः
पाशौ कृत्वा पुनः पंच धर्मं गुण्यजापरस्माद् द्वाङ्गाद् यो निनेत्स्वांगुलं नामार्ह पश्चादाहवनीयमध्ये शंकौ पाशौ प्रतिमुच्य लक्षणेन दक्षिणाद्
क्षिणार्ध्यं लक्षणेन शंकुं निहन्यात् एवमुत्तरत आर्द्धार्धं दक्षिणां शौ कोरस्मद्वाद् दशानेत्यायिको गुल्मद्वये शंकुं निहन्यात् स्वदक्षिणा
ऽन्येर्मध्यः पञ्चदशांगुलायां रज्जुमायतनः पाशौ कृत्वा ऽर्धं पश्चाद् दक्षिणान्निनमध्ये शंकौ प्रतिमुच्य तयोऽपश्च मण्डलं परिलिखेत् मण्डलस्या
न्तरे स्वां पोनमध्ये पूर्वापरं गत्वा संशंकुं निहन्यात् मध्ये प्रतिमुच्य मण्डलं तत्र पूर्वं तन्मरिलिखेत् मण्डलयोः संसर्गद्वये शेषोऽनुमध्येन
॥४॥ रपार्श्वयोर्लक्षणे च ॥ अवशिष्टं दक्षिणाग्नेरायतनं भवति ॥ एवमायामं रज्जुं पार्श्वयोर्लक्षणे कृत्वा तेन प्रमाणेनानुमुखं लक्षणे शं ॥४॥
कुं निहन्यात् स्वलक्षणे ॥ गार्हपत्यस्य मध्ये शंकुमायतनः पाशौ कृत्वा ऽर्धं तस्य रज्जुं तावतीमां रज्जुं प्रतिमुच्य तत्र मण्डलं परिलिखेत् पञ्च गार्हपत्यस्या
यतनं ॥ आहवनीयमध्यशंकोः पश्चात्स्वलक्षणे पश्चाद् शंकुं निहन्यात् ॥ अरत्निद्वयायामां रज्जुमायतनः पाशौ कृत्वा ऽन्यतर
स्मिन् पाशे पश्चाद् गुल्मेप्यद्धांशे लक्षणं कृत्वा ऽऽहवनीयस्थं पूर्वशंकोः पाशौ प्रतियाद् द्वितीयं तु लक्षणेन दक्षिणं दक्षिणा
भ्यन्तरं लक्षणे शंकुं निहन्यात् एवमुत्तरतः ॥ रज्जुं व्यत्यस्यैवं दक्षिणत उत्तरतश्चाग्नेर्मध्यत आहवनीयस्यायतनं ॥ आहवनी

यस्मादपरस्माच्छंकोः षण्णवत्यंगुलं शंकुः लनत्येवमाहवनीयवच्छ्वतरस्मिन्नपि यस्य षण्णवत्यंगुलं निहितं शंकोर्दक्षिणतश्च रस्तद्वद्द्वात्रिंशदंगुलं शंकूने
श्रोणी। आहवनीयस्यापरस्माच्छंकोः दक्षिणतश्चतुरस्त्रं लांछनार्थं गार्हपत्यं नावैसौ। दक्षिणस्यां श्रोण्यां प्रतिमुञ्चेत् षट्त्रिंशदंगुलं प्रतिमुच्य संयुतः पार्श्वमा
ने सलक्षणो मूलं दक्षिणश्रोण्यां स्वशंकोः पार्श्वे प्रतिमुच्य लक्षणो नदक्षिणा। कृष्णलक्षणे शंकुं निहन्यात् सोऽपरौ सम यस्य लक्षणात् शंकोः प्रतिमुच्य म
ध्यलक्षणे न दक्षिणश्रोणि शंकोरपरस्या दक्षिणांसं शंकुं परिलिखेत्। एवमुत्तरपार्श्वे परिलिखेत्। एवं पूर्वमपरं च पार्श्वं स्वप्रमाणाद्द्विगुणरज्ज्वा प
रिलिखेत्। यदि वल्मीकस्यैवमेव तद्दक्षिणवत्यंगुलं निहितं शंकोर्दक्षिणो मध्योरजसा। पूर्वदक्षिणमस्यां पूर्वार्धं तदर्धं वेदेः पतोऽद्धांशे रदंगुले
शंकुं निहन्यात्सा श्रोणी। एवमाहवनीयस्यापरस्माच्छंकोर्दक्षिणो मध्योऽश्रुवि परिलिखेत् शंकुं तावैसौ। यद्वा षण्णवत्यंगुलं रज्जुं द्वादशाष्टसु
अष्टस्वंगुलं प्रकृत्वा दशस्वंगुलं स्पर्शमध्ये छेद्याम्ब्यतः परिलिखेत् सत्त्वात् पाशं विधाय पश्चिमयोरंसयोः शंकुं पूर्वाङ्गुलं निषधाय षण्णवत्यंगुलं निहितं नाहवनीयापर
शंकोः पाशौ प्रतिमुच्य पश्चिमयोर्दक्षिणो नदक्षिणो मध्ये राज्जुं स्वयंपरिक्रम्य संभोदूरा निहन्यात् सा श्रोणी। पाशौ प्रतिमुच्य पश्चिमयोर्दक्षिणो नदक्षिणो मध्ये राज्जुं स्पृष्ट्वा पञ्चदशे
शंकुं निहन्यात् सा वैसौ। एवं वेदिर्विधाय सर्वतः समन्वयेत्। दक्षिणश्रोण्यां यथाशंकोरंसादक्षिणस्योत्तरालंकृतां दशाशीत शंकुं निहत्य तयोरन्तरं
मध्ये यावती रज्जुः विधाय ततः पाशौ शंकुं प्रतिमुच्य तयादक्षिणपार्श्वं परिलिखेदेवं सर्वतः। एषा दर्शपौर्णमासिकी वेदिः॥ ।प्राग्वंशे

5

पात्राणि सपादनीयानि तेषां लक्षणान्युच्यंते। हस्तो गुह्यसूत्र वाप सगुध्रानाम न्यातम न्यात सेवन वस्त्रः प्रादेशमात्र शिल्पा हूला नान्यत मायाम नस्त्वक्
स्थाना क्षेवन वस्त्रो वृक्षमूल दंडा अंगो सेवना आयाना इंदंडा अथ नित्याया नाई पथा सार्व श्रियन्तुः स्वाहा शिवतृप्ता अवाश्रिहस्ता अग्नि
हो महदनी तुहु पत्स द्युवाव स्वाहा होम हवनी हय दजय प्रहुत्याद्याः। वा हुम चमसानु प्रादेशमध्ये विल्या ग्रेस वाच्याव शिखोदंडः कार्यः। स्रुव स्तरलि
मा मौ गुष्ठ पर्व मात्र बिलः। दृष्टि न सलौ आरत्नि मात्रे वनु दंगुष्ठ विस्तृत समाश्रे उत्पूत स्त्रुचं प्रादेशा रत्नि मात्र ल्यन्यत मायामत दंड्ले स्थारं नदा
यामात्र गुणतो नु सत्व: प्राशि त्रमहरणं प्रादेशमात्रे गो कर्णाकृतिवन्तु रंगुष्ठ दंड। स्यपः खड्गाकार स्यारंगुष्ठ वस्त्रा यो रत्नि मात्रः चमसाः प्रादेश
मात्राः चतुरंगुल दंडा जलघृतवन्तरल विलाः। शम्याजङ्घि नाद गुप्ता छोगुल्व कृपा। इडापात्र मदारूपा आनरत्नि मात्रे चनुरंगुल दंडा वाहि इति ॥५॥
५॥ स्थे। गो दोहनेवन्तुरंगुल दंडं प्रादेश मात्रे अर्हं तुत्व नृपा विलं। त्रिपात मधिताद्दू स्री दंड रहितं। अनुग्नि हो महद म्यै वैकृतसौ ऊहुवस्सा होम
हवनी प्रपाणः पालाशयः उपस्त्यदः श्राहण्या वाभ्यथो। स्यात् शम्या न्युवश्रीमेतु सत्वानि स्वाहितानि। इतराण्पहो माथ्यानि वारण
नि। सौमिकान्यथ मखा नैयग्रोधानौदुंबराणा। सौमिक न्यग्रोधपालाशमयानी प्रवर्ग्यपात्राण्यौदुंबराणि। अन्यानि कर्म विशेषेण यतानि तन्मय
रणो वक्ष्ये। अरण्यो आधान काले यथा स्तुवे पृथिवसन्तपाल सपादनीये॥ तत्रापि विधिः। आधानात्पूर्वं मंगादिष्टे यते पाशुवं शमीनृदिनेहतमंग
लः। शुभ्यायां तद्यिता ग्रामान्नुदीच्यां प्राची मुदीचीं वा गत्वा अनुपदिनः सन्यपत्रगमच्चारायाबद्ध लक्ष्मी यत्र सोचिता अत्थव्रह्मः शमी गर्भो मग्नी ग

सौवाधिघर्षेनेनत्रगतास्वस्तुरत्तुष्णोऽस्येथे द्वादशाङ्गुलविस्तारे षोडशाङ्गुलायामे अग्निवा सर्वतः प्रादेशमात्रमौञ्जरस्तुष्णोऽस्येथे अथ ग्नोत्तरारणीमा
हरेत्। अरण्योरुत्तराधरभावो विस्फुलिङ्गस्वस्व ओतराधरश्चागनिर्बध्नः। ऊर्ध्वभागे धीरे पश्चिमे उत्तरारण्याः प्रत्यग्रभागे प्रजननं कुर्यात् उ
त्तरारण्यवसाने अधरारण्याः एवं कुर्यात्॥ ॥अथाध्वर्युर्दर्भेण ग्नाहेपत्यमुपविश्य जपति इडादेव० शुमदन्तीति। अथाध्वर्युः समादाय यज
पत्नीभ्यां सह यैषु हुत्वा आवर्तते पश्चाद्विश्वस्तिष्ठन्यजमानेनारब्धो गार्हपत्यस्य पतनं कुर्वन्ति। उक्थ्यमानमस्या अग्ने मथमपप्रमान यजमानहस्तेषु
वानेः सन्तु प्रदिश्यश्चतेभ्यः शोनो नाना पृथिवीतो वसाना इति। अथैनं दहियिरवोस्यदि। शनो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये। शंयोरभिस्रवन्तु नः इति।
एवमन्वाहार्यपचनमाहवनीयं च उद्धृत्यादिविहरणक्रमोपस्थानीनि सर्वे सहयजमानेन अतएव चातुर्हौत्रणस्वापि नाभ्यावर्धिवान्वानस्पत्याश्च
सो भारानेकैकेन पशुपालं तरति। वैश्वानरस्य रूपं पृथिव्यां परिस्रसा स्योनमाविशन्तु नः। इति सिकताः। यदिदं दिवो यददः पृथिव्याः संजज्ञाने रोद
सी संबभूवतुः। ऊषान् कृष्णमवतु कृष्णमूषा इहोभयोर्यज्ञियमागमिष्ठाः। इत्यूषान्। ऊतीः कुर्वाणो यत्पृथिवीमचरो गुहाकारमाखुरूपं प्रतीत्य। तत्ते न्यक्तमिह
संभरन्तः शतं जीवेम शरदः सवीराः। इत्याखूत्करम्। ऊर्जं पृथिव्या अध्युत्थितासि वनस्पतीनामोषधीनां रसः। तं त्वा वल्मीकमित्यनुविवृत्य हस्तेन भूय्ये पञ्चायामे
विराजं नाभिः। इतिवल्मीकवपाः। अग्नावग्निः प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अधिराज एषः। स्वाहाकृत्य ब्रह्मणा ते जुहोमि मा देवानां मिथुया कर्म भागम्। इति सूदः। अग्ने
रामि। इति सूदं। यत्स्वरूपं विप्रा देवमा विन्दन् गुहा प्रविष्टाः संभरिष्याम्यत्र। तस्येदं विहितमात्मनि तेजो बहुरूपं समस्यां विधेम। इति वराहविहतं।

सवन्तुतं

पत्पर्यपश्यत्सरिरस्यम ध्येउर्वीमपः स्यज्जुगान: प्रतिष्ठां। ननु भूरस्या वृतनं [illegible] आत दर्णे [illegible] ख्या: प्रथन ऽहरन्ति। इति पुष्करपर्णे। पालस्य [illegible] हन्नुगत
न: गतिष्ठा मुर्वी मित्रांविभजनस्य संज्ञौ। नानः न्याधाः मर्कराः सनु सर्वः। इति सर्वराः। अग्ने रत्न [illegible] हिरण्यमज्ञः सस्तव ममृनं [illegible] ह
न्र रं [illegible] निधायानि मयधेदु [illegible] लयय। इति [illegible] रवलानि [illegible] सो वर्णनीनिपद्व रक्तानि। अभो [illegible] लादरवथ्रेनिष्ठः सवल्लरद्द
[illegible] निजाय। तते [illegible] हसंभरेत: शतीजीवेम शरद: सवीरा: इत्यभ्वस्थं [illegible] योगुथिनो [illegible] नस्यने [illegible] विराह। तस्मानि [illegible]
॥६॥ [illegible] मर्दनो मायस्यो [illegible] सिषामदेम। इत्योदुवरे। [illegible] समानस्यपनेपर्णान [illegible] स्यो [illegible] सोधर्वः सोमपर्णा [illegible] नस्मानो हराम ॥६॥
सो मधीयस्यावेरथ्यै। देवानोप्र [illegible] दन्तो पद्वपाश्रुणो: [illegible] वेसुनो [illegible]। नतो [illegible] लवर्वसेलस्य [illegible] साक्षात्। इति द
[illegible] धर्म। [illegible] तेस्य [illegible] नेहोतिमन्रमय [illegible]। [illegible] नाम [illegible] हापरामी: [illegible] हरा [illegible] ह। इति [illegible]। [illegible] वदेविदं [illegible] आज्ञा
नवेद:। नयो [illegible] निन्तउर नोत्तो [illegible] मनु [illegible] ह। इति [illegible]। [illegible] नस्याहृदय [illegible] नवेद्दो मरुता [illegible] स्लानधिया। एतेन [illegible] नूने: संभ
[illegible] अग्नेसहृदयोलभेह। इदंमनि हृत। [illegible] शरीरमलिसद्र [illegible] नास्ति। [illegible] पतिना यद्य [illegible] नसमितास्ति
[illegible] मिथुना: स्र आहै। [illegible] धिविवस्व [illegible] मिथ:। [illegible] अग्न [illegible] विनीन [illegible] सरामि। इति [illegible]
[illegible] स्व [illegible] सोमरामि। [illegible] नपार्श्व [illegible] नधिनवै। [illegible] सोमी [illegible] आरमो हवे सवा। नं
हरामिश्र सेणा [illegible] पानिवै। [illegible] नयनस्ये [illegible] ह। स

होतेति यो विमन्त्रः प्रधानेन पूर्वेण तद्वै । सोऽस्याः समन्तस्मृत्य अपि अस्येह संस्मरति । यत्सामस्य जातवेदो यथा अग्नीरस्तदेव त्स्वयं समस्यैनः सीदन्तु इ
प्रजास्व उरसो अध्यस्मत्तुल्ये विदित्वा जुहुति । ततो अङ्गुष्ठमात्रं यवि अग्न्यामासु हिरण्यं उत्थाप्य जातवेदसः पतिरिहतास्त्वा पवित्र स्वर्णं वयम् । ॥ अपनोदि
तवयसः । अथ धनुर्ग्रामस्य स्वस्यासीनस्य पुत्र मा मम्य रश्मिणस्तोदन अहं सर्वांश्रातिनीति दर्शयित्वा सनि निधायकेश कपालाहनः सनिधुन
नेन सति । वपेनापरे नैवं न सविज्ञायस्तो ब्राह्मणस्य उच्छितो हिरण्यं । यजमान उपदेशसम्भिम नयते । यानि मह तेन उच्छ्लोकाश्रितानि मेषस्य
सत्विति । पत्न्या अजिनं मवर्जं पैत्र्यानि विहितो पय क्षादिवापनं । यजमान उदङ्ग सनानि शिष्य न्यवधति । इमा आपः शिवाः सन्तु इः हत जव हन्तुमे शुद्धः
मनुं जीमहिकनून्निति । दक्षिणे पत्नी स्वाधयति । तत्रास्ये पत्नी यजमानो आज्ये सीगस्य उद्धृत वासः परिधाय तत्पुरस्तात् जाते । अथा धर्मं यजमानमेव
वि शालाद्दक्षिण विकल्पे स्वं यथाविधि । शिरो नासिकां पुत्रोवं पायथित्वा रपार्श्वे आदाय पत्नीयजमान स्नानं सहते नैतीति हि मोगलावकुषये उस्यात्रेऽथ
स्नानमेवं स्नातौ यजमानं पत्न्या सहितं आत्मानमवेक्षमाणायां ब्राह्मणेभ्यो दक्षिणां दत्त्वा आशीर्भिर्वाचयति ॥ ॥ सिन्धूर्मेमनु मूर्ध्नि धर्मेतरानपोस्वकेमसु
दन्त्वमेव सिर्यत्वनि मे पिपासा रक्षगृहे मेऽउ रानपुउ सनिमेन दीर्ग हे मे श्यायः शाम्यमेव स्वस्थमेवे प्रधुम्न मे में नमनगो वस्तेमे
पसर्पा अग्निये मन्यूत्पर्णा त्वयेमे पाप्मा सपत्नो मे नि न्दितिर्दु जं लोमे वृद्धिः परस्वत्निमसमृद्धिः स्वद्धिन आत्मा गवियम आयुर्गो
स्मेधा निधय स्फस्ये मे गोगो गोयशयसो मेस्वदो गरापा मेहम ः श्रेष्ठस्स इ जो मे पीरुताव उसो मे पाप्मा गेभ ः ... उत्कृष्ट मेम्य

यः सः क्रोधो मे ईर्ष्या मे दृष्टे मे [illegible] त्वष्टा मे महः स्या [illegible] मे गर्भो मे त्वष्टा मे [illegible] मे गर्भो मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे स्वारः स्व
रमन्दुः दुःस्वप्नं मे स्वप्ना ऽगरे मे दुःस्वप्नं विद्युति मे सापसोऽन्तो [illegible] मे [illegible] मे पाप्मा ऽलक्ष्मी स्त्री पुंमे [illegible] मे कर
र्माण्यात्मे मे ईर्ष्या मे [illegible] मे स्तेयं मे [illegible] मे [illegible] ऽनृतं मे [illegible] मे ऽज्ञानं मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे विकासः [illegible] मे
वमनिः [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे
[illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] ।।७।।
गोमांसिकायां मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे [illegible] मे पापं [illegible] मे [illegible] मे [illegible] पाप्मानं [illegible]
[illegible] पाप्मानं [illegible] पाप्मा [illegible] पाप्मानं [illegible] ।।७।।
मन्त्यो यो नो द्वेष्टि [illegible] यश्च द्विष्मस्तं [illegible] हन्ति । अघेना [illegible] सहस्रा [illegible]
[illegible] यो [illegible] मे [illegible] अघो [illegible] द्विष्म इति । पाप [illegible]
[illegible] पाप्मानं [illegible] ।। अघ [illegible] पाप्मानं [illegible]

यजमानेनाद्भिः प्रसव्यं त्रेधा रति। अथ यजमानः प्राचीनावीती जो पितृयज्ञं करिष्य इति संकल्प्य लौकिकमग्निमन्वाहार्यपचने प्रणीय पश्चादग्नेः
परिस्तीर्य पवित्रे कृत्वा प्रस्तान्त्रिं स्रुवं च सादयित्वा प्रोक्ष्याज्यं संस्कृत्यान्वाहार्यपचनस्योत्तरतः सादयति चरुं च उदकुम्भाने उदुम्बरीं दर्वीं दक्षिणतोऽग्नेः
सकृदाच्छिन्नं बर्हिः स्फ्यः कोपवेशः ते एते गत्वा नारवे पात्राणि स्थाप्य स्पर्द्धन्ती पितृभ्यो स्रुचं प्रस्तान्त्रिं उत्पूय स्थालीं स्रुवं च संस्पृश्य जिनश्रु
पर्यग्निं कृत्वा तान् प्रोक्षणीभिः इति। एतत्कादीनां दक्षिणतोऽग्नेर्देवन स्थाने प्रदेशमात्रं प्राचीनम् एकां लेखां वा प्रागायतामुल्लिख्य
अलं वैतत्कृत्वा दक्षिणतः पिण्डनिवापस्थाने स्फ्येन दक्षिणापवर्गां रेखां करोति। अपहता असुरा रक्षांसि पिशाचा ये क्षयन्ति पृथिवीमनु। अन्यत्रेतो गच्छन्तु यत्रैषां गतं मनः इति। अथैनामद्भिरवोक्षति उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः
असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु इति। अथोल्मुकमादत्ते ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमानाः स्वधया चरन्ति। परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाँल्लोकात्प्रणुदात्वस्मादिति। तेनोद्धृतरेखामालेखयति। अग्निः पावकः स्वर्दिनानि रञ्जन्त्यनिरत्रैः
रति। परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाँल्लोकात्प्रणुदात्वस्मादिति। तेनोद्धृतरेखामासिञ्चयति। अग्निः पावकः स्वर्दिनानि ... विरूप ...
सम्प्रदत्तं हव्यमोक्ष इति। पितॄणां वर्णं कृत्वा हस्तान् निधाय इति। उल्मुकमग्निसमीपे पृथग्दिशि स्थापयेत्। अस्मिन्नाज्य ... बिन्दुस्थाने
धाति। ततः उद्धृतेन कुशैर्दक्षिणाग्रं बर्हिः स्तृणाति। सकृदाच्छिन्नं बर्हिरूर्णामृदु स्योनं पितृभ्यस्त्वा स्तृणाम्यहम्। अस्मिन्सीदन्तु मे पि
तरः सोम्याः पितामहाः प्रपितामहाश्चानुगैः सह। अथ बर्हिःस्तुतस्य प्राञ्जलिः सव्यो दक्षिणामुखः पितॄन् ... वाहयति उदीर

णा। हे सन्तु नः सोम्याः पितरः पितामहाः प्रपितामहाश्चानुगैः सह। अस्तु नमाः स्वमातुश्चोद्ध्वासमानोद्धव दिग्मरो श्रामें गेनु। एतु ग कंतुं पितरोऽवि
वेआसदे। अत्रिकीन्यस्तेबर्हिष्यानिषद्य मावीरः प्रमयुनक्तु इति बर्हिर्निधाय। पितृणां धुरन्धा दक्षिणतोऽवाए स्कोपवर्हं जो दक्षिणतो तरेनि
दधामि। आसन्नमयनके मेत पोः सोम्यासआगताः॥ प्रयाजनावनौपस्थाप्यावासवन मोदवदाः इति। एकोद्दिष्टं आर्थे नतदुष्टी मार्जयति। अथेतः
फानान्याहरयतिमधुपाने श्रीरपाणि सह्नुपानमेपामन्यतमद्धु। सह्नु पानमद्भिः पयसा वा भिन्नं भवति। एवं वैव पात्रद्वये सरमीप
।तत्र पक्तुद्वयोर्विभिनयमेदर्वाग्राहलनेभ्यः अवशिष्टभिनयमेदूर्वा प्रत्येकभिथाद्धा ब्रद्दः पितरः दानभैतद्धः पितामहाः मामैतद्धः प्रपिता
॥८॥ महाः पानमिति नवदत्तसाक्षिर्वदिद्वाना पूर्व मार्जनं प्रक्षेपोदकं सेनतदष्टी मार्जयति। अथासदिनानशान्यारेतश्च सारः पितापुत्राः पुत्रादि ॥८॥
प्रदक्षिणं दध्योष्णकुर्वन्ति अन्नगवहर्षमेद्धुत्रदत्तेषां तत्र दाद दाद्यान्वितान्कर्षति एवं जोद्यज्जोने नयोद्विज्ञपिनः सनसरव्या क
पणाल। अथि यद्विद्वौ पुत्रोरव्यानांतद्वपितायद्धिरात्यथान्वद्विराद्धस्याहरसु। अथि यःपुनःसदाआयाद्नीपाअञापिद्विरायामः पितापुत्रोह
दृष्ट्वा कर्षति गयोद्धासानाभ्यर्यति सापराजितापुत्राः पादेआयापतीएव प्रत्येकं द्विवारमध्यर्पनः। अत्रापिसार्येद्धपराजिताभ्यर्यति। क्रमं
तं भिक्षिनस्कुश्वारवलेध्मान्दर्पतिहृतं तत्नीतिपराजिताेऽपेद्धः। घृतमपसाने सर्वे पुत्रोऽयमहस्तान्वे। एवंवार ... पदकानात्त्रपूपओदन
इत्युक्त्वेति ति पद्धापराजितापितृः इदं पुनः पुनर्भूतमसीसेनावाद्धेनांमपिपरजे यः पितैवविजयी। जितमोदने निर्वपतिपितृभ्यस्त्वा पिताम

हे स्मत्वा अग्निनामहे स्य त्वा जुहूस्रुपाकरोमि लिमवहेयं श्रोत्रमिति पितृभ्यो हुत्वा प्राश्नाति। निर्वाप प्रोक्षणो लेह्लीभा धृष्ठा जिनमजमूत्र वल्लमुसले निधाय
कुसमुफलीकृतान्नम्यात्प्रान्तुलोल्ददर्भानालेत्रान्धायस्मरूमर्थं वाग्मि प्रोक्षयेत् प्रणयेत्प्रत्यमिश्रांस्तरणाग्रस्य माणायन्ये मानायसुवे दर्वीं विसंस्तर
रूमलिगृह्य यो मूस्वधयाहो मध्ये परोमेदं पिंडं सर्वस्रुवाहुतीर्जुहोति। याः प्राचीः संभवन्त्याप उत्तरतश्च याः। अद्भिर्विश्वस्य भुवनस्य धर्त्रीभिर
न्तरन्यं पितुर्दधे स्वधा नमः स्वाहा। पित्र इदं। अन्तर्दधे पर्वतैरन्तर्मह्या पृथिव्या। द्युभिर्दिग्भिरनन्ताभिरन्तरन्यं पितामहाद्दधे स्वधा नमः स्वाहा।
पितामहायेदं। अन्तर्दधे ऋतुभिः सर्वैरहोरात्रैः ससन्धिकैः। अर्धमासैश्च मासैश्चान्तरन्यं प्रपितामहाद्दधे स्वधा नमः स्वाहा। प्रपितामहायेदं। यन्मे मा
ता प्रलुलोभ चरत्यननुव्रता। तन्मे रेतः पिता वृङ्क्तामाभुरन्योऽवपद्यतां स्वधा नमः स्वाहा। पित्र इदं। यद्वा अत्रादं गमस्त्वं लेह्नीकान्तयन्त्राणपत्नात्
वेदास्तद्धोअहं पुनराददे सर्वाभ्यरिष्टाः सर्वे रोगाः सन्तु पितरः स्वधा नमः स्वाहा। पितृभ्य इदं। ततो वपायां पिंडे त्रेधा दिशं प्रस्तरणात्सिद्धार
णवर्जमोर्कं बर्हिर्दर्व्या जुहोति। सोमाय पितृमते अर्थ्यन्तं जुहोमि हविः। वाग्निर्नित्यं प्रयन्नः स्वधा हव्यं देवेभ्यः पितृभ्यः स्वधा नमः स्वाहा। सोमा
य पितृमत इदं। अङ्गिरस्वन्तमूतये यमं पितृमन्तमाहुवे। वैवस्वतेदमर्पिनः स्वधा हव्यं देवेभ्यः पितृभ्यः स्वधा नमः स्वाहा। यमायाङ्गिरस्व
ते पितृमत इदं। यदग्ने कव्यवाहन पितॄन्यक्ष्यृतावृधः। प्रदेवेभ्यो वह त्वं हव्यं पितृभ्यश्च स्वधा हव्यं देवेभ्यः पितृभ्यः स्वधा नमः स्वाहा। अग्न
ये कव्यवाहनायेदं। हुतशेषं पिंडार्थं हुत्वा हुतोद्धृतं दर्वीं मन्त्रेण निधाय ततः पिंडान्भूत्वा द्वितीयस्यां दर्भां स्तरणां येन तेषु प्रमिश्रुत्यां तु

तच्छ्रीनाऽपि सर्वपिंडानुपस्तीर्णेष्वपि दर्भेषु निदध्यादिति। एतनैतन्मन्त्रेण कर्मण्येव सामन्तु याष्टंश्च समन्त्रान् स्यैषा ते तत स्वधा सिति र्यो धत्ते पृथिवी तावती ने मः
तावती तएतोमात्रां भूयाद ददामि एपि आ नि तत्र सिन तापमाक्षे छ पूनि मध्यमे पिंडं दद्यात्। एतनैव पितामहाकुरुकर्मण्येव सामन्तु याष्टंश्च समन्त्रान्
स्यै षा ते पितामह स्वधास्थिति र्यो नु दन्तारि क्षेतावती तेमात्रा तावता एतां मात्रां स्वस्त्रो ददामि यथा क्षेत्रमिव मक्षितपिता महाय माक्षेप्तुः इति द्वितीयं पिं
डं दद्यात्। एतनैव प्रपितामहाकुरुकर्मण्येव सामन्तु याष्टंश्च समन्त्रान् स्यैषा ते प्रपितामह स्वधास्थितिर्यो वृत्ती द्यौ स्तावती तेमात्रा तावती एतां मात्रां
ददामि दिवामित मक्षित प्रपितामहाय माक्षेप्तुः इति तृतीयं। द्वितीयस्योर्द्ध्वं मस्यत्तो ये प्रपूर्ववन्मात्र उनेऽपीत। अत्र पितरो यथाभागमेद्धं
मिति। तृतीयादूर्ध्वं लजात्वनतुल्लश्च स्वलनक्लेनाल्लोऽप्यस्मो पिंडसमीपे अवहयेत्। यानि रक्षांस्यस्रसामानि येवावि पितरोहरन्तोद्धरन्तोत्स्पृ
शाय रक्षते। येन पतनिजगीस्वजिहव्याउपासते तेभ्यः स्वधा स्वधा नमस्त्पणुवंतु मर्दंतुव। ये कुमाराः यास्त्रियो ये विश्वान्ताः पतंति नस्तेभ्यः स्वधा स्व
धानमस्त्पणुवंतु मर्दंतुव। ये आमाप्येयपक्वा येवदुष्टाः पतंति नस्तेभ्यः स्वधा स्व
नस्तेभ्यः स्वधा स्वधानमस्त्पणुवंतुमर्दंतु वेदस्ति। ततः पिंडसमीपमाग झोः
ति। अथ तंन्यासिद ददाति। एतानि वः पितरो वासांसि पितामहानि वः पितामहवासांसि एतानि वः प्रपितामहवासांसि इति त्रीणि सूत्राणि च ददाति। अ
धमङ्गुलं नमस्काराविपर्ययः साक्षप्यानेष्ठने॥ नमो वः पितरो रसाय पितरो नमो वोयमन्त्यम्नि न्वोपस्तुपुष्पाः एसोतुये म्नि न्वोदेमघोतु मधनम्निन्वो

६॥

॥ ६८॥

10

वे स्थ यूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्त येऽस्मिंल्लोके हं तेषां वसिष्ठो भूयासमिति। नमो वः पितरः शुष्माय पितरो नमो वो य एतस्मिंल्लोके स्थ
युष्मांस्तेऽनु येऽस्मिंल्लोके मां तेऽनु य एतस्मिंल्लोके स्थ यूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्त येऽस्मिंल्लोके हं तेषां वसिष्ठो भूयासं। नमो
वः पितरो जीवाय पितरो नमो वो य एतस्मिंल्लोके स्थ युष्मांस्तेऽनु येऽस्मिंल्लोके मां तेऽनु य एतस्मिंल्लोके स्थ यूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्त येऽस्मिंल्लो
के हं तेषां वसिष्ठो भूयासं। नमो वः पितरः स्वधायै पितरो नमो वो य एतस्मिंल्लोके स्थ युष्मांस्तेऽनु येऽस्मिंल्लोके मां तेऽनु य एतस्मिंल्लोके स्थ
यूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्त येऽस्मिंल्लोके हं तेषां वसिष्ठो भूयासं। नमो वः पितरो घोराय पितरो नमो वो य एतस्मिंल्लोके स्थ युष्मांस्तेऽनु ये
ऽस्मिंल्लोके मां तेऽनु य एतस्मिंल्लोके स्थ यूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्त येऽस्मिंल्लोके हं तेषां वसिष्ठो भूयासं। नमो वः पितरो मन्यवे पितरो नमो
वो य एतस्मिंल्लोके स्थ युष्मांस्तेऽनु येऽस्मिंल्लोके मां तेऽनु य एतस्मिंल्लोके स्थ यूयं तेषां वसिष्ठा भूयास्त येऽस्मिंल्लोके हं तेषां वसिष्ठो भूयासं।
अनुपश्यामि तिष्ठते अपि पुत्रं यावते। वीरमे[illegible] पितरो दत्त पितृमानं [illegible] पाशमृच्छन्नसो। मयां हूयं हतः। एवं पितॄन्
स्वदा [illegible] महाह [illegible] गः। अपि नान्यपि [illegible] साधयति ऽजिष्ठः। [illegible] रः श्रेतम् [illegible] यमस्य [illegible] यो
तानुद्गाग [illegible] देवताः स्तूति। अथैभ्यो [illegible] स्वधा [illegible] पितरो
मादस्माकं [illegible] विण [illegible] प्रणाशू [illegible] पिपालः पूर्वैः अथापि [illegible] अपि [illegible] दीति
मधान्नो [illegible] परा पितरः सोम्यासः [illegible] राद्धयति। नमो [illegible] न्

पितृगोत्रमन्त्रैः आनन्दनमनःपुनः अत्वेदस्य मत्तो विप्रे ऽयोध्राम सर्वस्यो पुनर्नः पितरो मनोदद्यतु दैव्येन जीवव्रातं सचेमहि
ति अभ्यंग मन्त्रः स्वधरि हेत महतें वासो मे पितृमधारि दंग्रा रत्नयत ... तो ऽन्यन्तकदित्वागाहं धानः धनि नमद्य महदक्षिणादिना
नावतृप्तेनेदक्षेसेनस्नायाः। यज्ञेन धारलावणी वलुव लक्षितेऽयो नामऽवायः स्निवाः संतुष्टं तुरंतं अवह्येके मे। यज्ञोऽमसि
पितृ तिरे पञ्चोपितामही। नामऽमे। पासांनिष्कृमणे सर्वभिदंआयते जगारः। नाम० मे। यासामि मेनयो ऽनो का सेजवायवना सा हनः
नाम० मे। धुनः प्रवीरेवती नर्तुमनीरापः स्वधंति शुक्राः। नाम० मे। यन्दक्षिणारेव० मे। यः प्रवीरेव० मे। पञ्चदेवा रेवती० मे। य
॥२०॥ गां० | कृधीरेव० मे। एवमार्जनं स्नानं सारस्यंतदपि वासः परिसंध्यक्षोमेवाल: परिधायत्स्वयंजापत्येयवर्णा यज्ञोपवीत्यग्नेः समीपकुर्दे ॥२०॥
र्णाति। ऋगा० णी। पूर्वे पृथकून शुभ्रमग्नौ क्षिपति। अर हूनोहविषोऽआनवेदाऽजनाद्भुमानिब्रुरसाणि दूरवा। मदंभव
रस्य: स्वभक्तेऽवास्य नमा नम्यनेपुनरस्यो हिदेवानिति। अग्ना हनोणः पिंडासोदन वदंति॥ ॥अथाधर्युर्यजमानो धानीश्नि
धानौजधान स्थान स्थानानाच्छ राछस्तो मध्यहो मांभिश्च होति। बिलेनस्वाहा। बिलायेदं। बिदिधिस्वाहा। बिलायेदं। आहूत
यस्वाहा। आहूतायेदं। आहूतिभ्यस्वाहा। आहूतायेदं। विश्वानवस्वाहा। विश्वानायेदं। विश्वानवस्वाहा। विश्वानायेदं। मनश्चित्स्वा
हा। मनसइदं। नन्दवरीभ्यस्वाहा। माधवीभ्यइदं। दर्शायस्वाहा। दर्शायेदं। पूर्णमासस्वाहा। पूर्णमासायेदं। बृहस्वाहा। बृहतइदं
रथंतरस्वाहा। रथंतरायेदं। प्रजापतिर्जयानिंद्रायेवृष्णे प्रयच्छदुग्रः पृतनाजयेषु तस्मै विशः समनमन्तसर्वाः सउग्रः सहिहव्यो बभूवस्वाहा।

प्रजापतय इदं ॥ इति जयाहोमः ॥ अग्निर्भूतानामधिपतिः स मावत्वस्मिन्ब्रह्मन्नस्मिन्क्षत्रेऽस्यामाशिष्यस्यां पुरोधायामस्मिन्कर्मन्नस्यां देवहूत्यां स्वा
हा। अग्नये भूतानामधिपतय इदं। इन्द्रो ज्येष्ठानाम०। इन्द्राय ज्येष्ठानामधिपतय इदं। यमः पृथिव्या अधिपतिः०। यमाय पृथिव्या अधिपतय इदं। वायु
रन्तरिक्षस्याधिपतिः०। वायवेऽन्तरिक्षस्याधिपतय इदं। सूर्यो दिवोऽधिपतिः०। सूर्याय दिवोऽधिपतये०। चन्द्रमा नक्षत्राणामधिपतिः०। चन्द्रमसे नक्ष
त्राणामधिपतये०। बृहस्पतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिः०। बृहस्पतये ब्रह्मणोऽधिपतये। मित्रः सत्यानामधिपतिः०। मित्राय सत्यानामधिपतये। वरुणो
ऽपामधिपतिः०। वरुणायापामधिपतये। समुद्रः स्रोत्यानामधिपतिः०। समुद्राय स्रोत्यानामधिपतये०। अन्नं साम्राज्यानामधिपति तन्मावतु०। अ
न्नाय साम्राज्यानामधिपतये०। सोमः ओषधीनामधिपतिः०। सोमायौषधीनामधिपतय इदं। सविता प्रसवानामधिपतिः०। सवित्रे प्रसवा
नामधिपतये०। रुद्रः पशूनामधिपतिः०। रुद्राय पशूनामधिपतये०। अपड पशुभ्यः। त्वष्टा रूपाणामधिपतिः०। त्वष्ट्रे रूपाणामधिपतये०। विष्णुः
पर्वतानामधिपतिः०। विष्णवे पर्वतानामधिपतये०। मरुतो गणानामधिपतयस्ते मावन्तु०। मरुद्भ्यो गणानामधिपतिभ्यः०। पञ्चमान्तर्गतास्ते य
थुः इति होमेषु सप्तदशाहुतिषु समानं वाचयेत्। पितरः पितामहाः परेऽवरे ततास्ततामहा इह मावतेति। ओं यद्गुप्तं ... पञ्चमान्तर्धाः ॥ ॥ सू
र्यसन्तानाः ॥ ॥ ऋताषाडृतधामाग्निर्गन्धर्वः स इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा। ऋतसाहमृतधाम्नेऽग्नये गन्धर्वायेदं। तस्यौषधयोऽप्सरसो मुदो ना
मता इदं ब्रह्म क्षत्रं पान्तु ताभ्यः स्वाहा। ओषधीभ्योऽप्सरोभ्यो मुद्भ्य इदं। संहितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वः०। संहिताय विश्वसाम्ने सूर्याय
गन्धर्वायेदं। तस्य मरीचयोऽप्सरस आयुवो नाम०। मरीचिभ्योऽप्सरोभ्य आयुभ्य इदं। सुषुम्नः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा गन्धर्वः०। सुषुम्नाय सूर्य

फ० सप्ता०

द्युमोर्द्रमसो गंधर्वस्तिदं । तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो बेकुरयो नामता० नक्षत्रोप्सरसो बेकुरा न्वय इदं । भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गंधर्वः स० तस्य दक्षिणा अप्सरसः स्ता-
वा नाम ता० इदं । तस्य दक्षिणा अप्सरसः स्तावा नामता० दक्षिणा अप्सरसः स्तवा न्वय इदं । प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गंधर्वः स० प्रजापतेर्विश्वकर्मणो मन-
सो गंधर्वस्येदं । तस्य ऋक्सामान्यप्सरस एष्टयो नामता० ऋक्सामेभ्योप्सरोभ्य एष्टिभ्य इदं । इषिरो विश्वव्यचा वातो गंधर्वः स० इषिराद्विश्वव्यचसो
वातात्गंधर्वादिदं । तस्यापो अप्सरस ऊर्जो नामता० अद्भ्योऽप्सरोभ्य ऊर्ग्भ्य इदं । भुवनस्य पते यस्य त उपरि गृहा इह च । स नो रास्वाज्यानिं रायस्पोषं
सुवीर्यं संवत्सरीणां स्वस्ति स्वाहा । भुवनस्य पत इदं । परमेष्ठ्यधिपतिर्मृत्युर्गंधर्वः स० परमेष्ठिनोधिपतेर्मृत्योर्गंधर्वस्येदं । तस्य विश्वमप्सरसो
२२॥ भुवो नामता० पान्तु ता० विश्वस्मा अप्सरोभ्यो भुव्य इदं । सुक्षितिः सुभूतिर्भद्रकृत्सुवर्वान्पर्जन्यो गंधर्वः स० सुक्षितेः सुभूतेर्भद्रकृतः सुवर्वतः पर्ज- ॥२२॥
न्यात्गंधर्वादिदं । तस्य विद्युतोऽप्सरसो रुचो नामता० पान्तु ता० विद्युद्भ्योप्सरोभ्यो रुग्भ्य इदं । दूरेहेतिरमृडयो मृत्युर्गंधर्वः स इदं० दूरेहेतेरमृड-
यन्मृत्योर्गंधर्वादिदं । तस्य प्रजा अप्सरसो भीरुवो नामता० पान्तु ता० प्रजाभ्योऽप्सरोभ्यो भीरुभ्य इदं । चारुः कृपणकाशी कामो गंधर्वः स० चारोः कृपण-
काशिनः कामात्गंधर्वादिदं० तस्याधयोऽप्सरसः शोचयन्तीर्नामता० पान्तु ता० आधिभ्योऽप्सरोभ्यः शोचयन्तीभ्य इदं । स नो भुवनस्य पते प्रजापते यस्य
त उपरि गृहा यस्य वेह । अस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्राय महि शर्म यच्छ स्वाहा । भुवनस्य पत इदं ॥ ॥ प्रजापतये नमः ॥ यद्देवा देवहेडनं देवासश्चकृमा वयं । अग्निर्मा तस्मा-
देनसो विश्वान्मुञ्चत्वंहसः स्वाहा । अग्नय इदं । देवा जीवनकाम्या यद्वाचानृतमूदिम । अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु दुरिता यानि

नड्ग्मधुरेनुमानेनेम सं॰ स्वाहा। अग्नये गार्हपत्यायेदं। यदन्नेन द्यावापृथिवी यदन्नेन दैँसरस्वति। यदन्नामा मुताः सं॰ यदन्नेन यदन्नस्य नमाहि
नस्वाहा। द्यावापृथिवी स्या॰ सरस्वत्याइदं। सआन ग्रा॰ सा कुलत अग्निग्रा॰ सामपेश॰ रा॰ साकुलपवनाविलः अनोस्मिंदेवहृतदे
नसस्थाः सुमस्थाः अनवेदेमु मुञ्चि स्वाहा। गणन्वेदमदं। मधुवायमन्त्रेसोवाहुमामूलस्याः मष्ठी। मधु॰ श्रियैर्यदन्तेयङ्क मसत्र।
अग्निर्मोनसम्रा॰ सं॰ स्वाहा। अग्नये गार्हपत्यायेदं। यदन्ना सोमुदराणिलिपाफुस्नाणावुगनुम्भुपुजिघ्नमनः। रूपेफुमर्यराकुम्बुलानेष्टस
रसायनेवदनफुनानेनस्वाहा। रूपेफुस्यारकुस्वन्नामग्नये॰ यामिदं। अदीयनेनपूरुसम्पुरु यदन्नरास्यंलोअग्नारजनेस॰ अग्नि॰
सं॰ स्वाहा। अग्नये गार्हपत्यायेदं। यन्नमिमानागर्भेसखेनस्विधुकारसलिता। अग्निर्मा॰ अग्नये गार्हपत्यायेदं। यदपिपेषमाणारपिनरे
पुनः मुमुदितनयपत्न। अहिंस्रूसिनोपितरोमयानमदन्नेन अन्नं मोमयानि स्वाहा। अग्नयइदं। यदन्नेस्मपृथिवमुमनधोयन्मानरपित
रवाजिह्वं॰ स्लिम। अग्नि॰ येदं। यदन्नंसरन्निरसमसनमरा मनमयदेनस्विधुना सनलेनयनुराज्ञो। अग्नि॰ येदं। अग्निनाममिदुरितंयदे
नोअहं निसिस्निपदमेम स्वस्ते। मनुनुनिखुन्नानन्निपिदुसुनसमामेहामिभुरुनानुत्वेपं॰ स्वाहा। अग्नयइदं। त्रितेदेवा अमृता
तेनदेन स्त्रिनएतम्नस्नुच्छेत्तुमामृते। ततोमामदीपिवद्रजमरोस्मिमोनि॰ येदं। दिविजाता अप्सुजाता यज्ञाताओषधीभ्यः अथो
अग्निजा आपस्तानःशुंधन्तु शुंधनी स्वाहा। आप इदं शुंधनी स्वदं। यदपानस्य दाहविषमायम दिवोनुतेन यजुराज्ञो। दिरण्य

गयो०

वर्णास्त्वनुत्तमुनीन्द्रस्वाहा। ॐ ह्रां हिरण्यवर्णाय इदं। इमं मे वरुण तत्त्वायामि त्वन्नो अग्ने स त्वन्नो अग्ने त्वमग्ने अयास्ययासि॥ ॥इत्य
न्वाहोमः॥ ॥ततो दक्षिणपूर्णमासो तदर्थं पत्नीमभिषिंचेत्। अथ ग्रहस्यसूर्येत्यन्तमापूर्णा इत्यवः प्रियं गवां वा गो भूमा कुंजलि
प्रिवान्मह मार्जितमाम्याः। मथानान्यानीवारक निखिलः वसुवत गार्हपत्या वै गुप्यवाः कुशिविंदः स्वस्मा इति आरण्य स्ते नि सर्वं मुस
क्रियालितं सर्वे पंचमाङ्ग सालं सम्भृयांवा हविर्भासेदीप्यां सुक्ला नित्यादा यवाः सप्त सजय न्याः पत्नी प्रजमा धर्म्मे प्रस्थानो
॥१२॥ महासूर्यं किरणान्यमि कुशा पिण्डान हस्तान्यं वै तत्तदो पासन। इवं यो वै तोमयनी यवान्सि प्रजापति। ॐ यस्मन् स्या दुर्मानमहे
ना हु धान्य सर्वाङ्गार्य्यं यमर्षि मन्त्रो ध्याव शिष्ट सर्व मानं व सैस वाक्सिन्धो ब्रह्माग्निवामासदाहुतेवा इदं न सप्तो जितं वा
कपाल्यग्ने वाहवां प्रजानामग्निः पवित्रो पयसो स्वयं तेन सह सर्वे पिपमन्त्रयि मिल्वो सर्वपर्याग्निकृतो यदिह ॥१२॥
पृसस्कृत्वा धर्मे प्रजामा मे यज्ञानुपस्तीर्य सर्वो पं प मायास्वयं पिंडं कृहोति। अग्नये स्विष्टकृते प्रजानामस्वाहा नं
अग्नये सर्वो पाय धूप्यो प्रजानामेदं। ततो धर्मसाक्षि जोवागो ज्यान स्माना मान्यां कृष्णतपति हुवामान्यान्तु होति। अग्निस्तु
प्रियं तु त्वं हुत गृहीत्वा प्रतिमयमध्यादपर्युक्ष्य प्रजापतये इदं होति। प्रजापतये वीणां स्वाहा। प्रजापतये इदं। अपरस्मै तु

हीतं गृहीत्वा प्रत्यञ्जुहोति । अन्वग्निरु० तत्रान्वख्याहा । अग्ने भ्राजातेदस इदं । अथैनामनीगारास्यते सरस्वत्या यज्ञमानो गृह्णाति । आयुर्धेनो गृह्णा मि
13 मेऽग्नसेधा गृह्णमितप्रसवो गृह्णामिति यदि वो गृह्णामि । अग्ने पर्यस्याय वो गृह्णामीति । अथैनाम्नाद्यायोपोऽशिष्टम्नः आयुर्मा मा विरन्तुस्नु मि मनिर्मा विरम
तु अग्ने वर्च स्य मनमाविरन्तु इति । तत्र सूर्य विसृज्य दर्योदधति अनारब्धं यजमाने यथागतं प्रागत्या मतनेन्तु प्रोपसमाधाय परस्त्रीर्षानम
नः प्राग्राण्यामाग्रायाति । अत्र यस्त्रान्वं धरस्तान्ते मे सगानाद्वरणपाणीं आख्यानी सुर्ध्व निर्वपणास्त्रान्ते आनडुहं चर्म मुसलोलूख
लेऽधूर्व विभित्राग्रस्वस्रम मि यत्तिलन्थ । अग्ने दक्षिणतो अग्ने यजमाना नु प्रविशतः अथर्त्तु पवित्रे हृदयाग्रोक्षणीः संस्कृत्य प्रानलिपात्रा
णि प्रोक्ष्याग्ने पश्चात्प्रोक्षितं चर्मानडुहं प्राचीनग्रीवमुत्तरलोमा माख्यं प्रवदत्तेनापश्चेणात स्वयमुष्टं ग्रीवा पाधवलुर पात्राणि व्रीहीन्दणो निर्व
पति । अग्ने जुष्टं निर्वपामीति गृह्णीयात्स्पिपात्रे मनः प्रपूतिः । अथैनिरुप्यान्निन्दरागेत आकृत्यै त्वा कामाय त्वा समृधे त्वेति । व्रीहीन्स्तूर्यैन
रूप्यग्रोक्षति प्रजनपुष्ट प्रोक्षामीति गृह्णीता । नर्माणुस्थानिरस्यपिलन्नः स्यास्ता उत्तमे आनडुहे चर्मणि वडन्नू खलं निधायदृषीहीन्नेपडुत्सन्तु
न्यः पाङ्गनागिरुन्तरणप्रानीमं स्व प्रान्तरीमन्नावप्याभ्रिसत्य सत्या प्रोक्षितः पवित्रं नंडुत्यानेन
नापहतं रक्षः पृत्नीवृत्स्वामिन्यप्रत्यानिर्वप वायते । आत्मानं सञ्चिनुहस्त्वति अथैनमायत्नी मवेदृष्टोऽजिनेस्य पविकार्मं नऽम्
पाऽप्यनिरस्पादिमि सोमवर्णीनिःसृत्वा सत्त्वसप्तेन्मसनसूर्यायेः सप्तपूनागनत्यावरत्तो गुहं यत्र प्रदरवाचयणप्रैतिसूक्ष्मं षष्ठमुपविशति । यजमानपुण्यन्तराष्ट्रपतिवन्त्यौ दृ
ह्न्प्रतो अग्नेऽनरमृति । अथर्यवादयः सर्व महर्षिजः सहाग भ्रात्वरतो गुहं स्त्रग्रुपविशन्ति । यजमानस्तच्युतवदामपुत्रपरास्त्रीपर्वपुलो द
नस्त्रानी मवाल्यवस्तानिवृतस्या कुडुवोदनमप्रसन्नीकृत्यानग्निन्यस्त्रत माऽप्रमानी प्रवसेयन्तो यथास्तुहोमि । यन्ये स ह

तव ये मे धीयवसो वेदा स्वधु नामध्ये। सतो स्वयाम भवता सोअस्त्वनु देवा मधो हे आ [illegible] स्वाहा। अग्न आनय २ अथैतान् धर्व्वादीन् मन्त्रः
धरस्पर सास्मि त्वस्य धर्विष्ट। नासुध देवानु मध्यो द्रुरण धा आ [illegible] सत्यधर्मिनवाज्ञो दर्वं तेषाम मध्ये सुदेवा धति यज्ञो मे पतन स्विनिह्नुतो। ना
न मादनं छधधूपत्रे सुवनत्वं सिसेतेभ्यः पृथक् पृथक् पोहति। नेम आज्यस्य त्रयं ग्रासयजमानेभ्यो ददाति। रञ्जनज स्तोत्र इति। तेस्य सार्द्धं स्ततरद
गि। तेषु सत्वमपतेयान्ति कुति उत्तरत आसीन दक्षिणाग्नि तस्मै। समधान मन्त्रादि। तस्मै यजमानो पलिं निहति। यजमानः पात्र मवशिष्ट आ
स्थितारे अनाग्नय रोचेत स्वर्गं सिन्धोष धिसामि भोग्यं तृप्त भवति। सामि भागिनि दुधस्य धृतेवा यवता तिथिं आज्ये तुभ्य सुहोतन स्वाहा। अग्नय इदं उ
२३॥ पेलाग्ने हविष्मती घृतवती यज्ञहर्मत। सुपर्ण वसामि धामन मुखाहा। अग्नय इदं। नेलासमि इहरंगिरो घृतेन वर्द्ध यामसि। बृहच्छो चायविष्ठ्य स्वाहा॥२३॥
अग्नय इदं। यजमानः समिद्वाहितान्तु अध्वर्युवेतिसो नक्षत्री दाति। अथाज्ये यजमानाय यो चतुररत्नी प्रस्थर्ता आह। वर्म्म वस्मै सौविष्यसि
सराधिव मनेसाशि छिदमिति। सप्तरिक्तमिणाः सह अग्निमान्ना गमतमध्ये गोपायन्तं संसारामित्य यसेमि। अभ्युत्स्वस्वलं न स्वाध्वि स्वर्गः। अध्वर्यो रत्नी
मरहस्यं यजमानो दृपति। नहि विश्पत्नी सदने स्मृतस्तार्या वीरवती पस्येरस्थीणां। अतर्पत्रीजस्याग्निवेद समिध्वरणीजनवधः पुरोगां आरोह
तद्धानत्वं रक्ष्यतोभिर्मन्त्रैः जनामधु नर्मवसामह अग्नीविजनरामु नदामुषसनो दूर्वां मह दूर्ण मासी वनं यथा यज्ञै भूमिति। अथ नेतुरस्त्विके
यवति। नस्विय वर्त्तारस्वर्जनि इदं तस्मै गन्धर्व भाष्या तेवां मह इन्द्र तस्मै सवेयहोर निर्मभोष्टीयं स न विष्णुधः। तेम सानः यज्ञ निधेयेत मा
मणते यजनत्रिष्टुप्तपः। यज्ञ यावश्चत्रुनिर्मिता वस्त्रं न न चक्रतेभ्यो दृष्टवत। अथवर्दुर्वशमाने भगवतीं परित्यागसत्याभिवदनरूप सकल्प

कारयति मा... आज्यं इत्युक्त्वा यद्देव मे का... कारयति । यजमानो ... । इदमहमनं ... आयुष्मन्तं ... मा ... देवी...
यशांसि इति । परिकर्मिणः नवाग्नये ... आगच्छन्त आसते । यजमानः ... अग्निं ... ततो ... धा
ति ... रक्षत् इति ... यजमानं यज मानस्य ... पयति । ... अग्ने ... सः श्रा० ३
सह ... इति ... यजमानहस्ताद् ... सर्वेनायस
रणं सह ... निदधाति । ... अग्नि ... मा ... स्तः ।
अर्धेन ... यतो ... यजमानस्य ... । अध्वर्यु ...
अन्न आसी ... अन्यतरं ... अध्वर्यु
... ... इति । एवमेव ...
... यजमानः ... दा यमाद् ...
... निवपति । ... इति । आर्धीयमाने
... नदधाति । यद ... [illegible] ... । ... तान्

यास नमिन्ने नाद धारयति स्यहूः गपतिवा। दिवरूलावीर्य ता पृथिव्यै महिम्ना। अन्तरिक्षस्य पोषेण सर्वपशुमादधे इति। तान्नि
श्रयति। सं वः सृजामि हृदयानि संसृष्टं मनो अस्तु वः। सं सृष्टः प्राणो अस्तु वः। सेयादे द्वियासस्तु वः संप्रियं हृदयानि
वः। आत्मा वो अस्तु संप्रियः संप्रिया तनुवो मम इति। सामनीकरोति। यस्त्रेधा पृथिवीवत्सेनामपको आपुषो। यत्यं नामन्यः पृष्ठे मध्ये ष्ठाप
सर्जनाः। येन यः समन सोतं तच्चावापृथिवी नासीनिद्दधे सु आसरत्या नाशाई द्वामिवदे नाअसि सविनू। तिति। सपराणां हृदीय संगमादाय न्या
हार्ये वनेनिवपति। यदे तदि दृष्टा नावत पूसेव स्व वसे स्वा। तद्दधुरन्नये द्रव्नास्मिन्न यतामयं कुषानपयति। यदद्रः श्वं द्रु० सङ्कृ० दिवरूला०
॥२४॥ निश्रयति० सं वः सृजामि०। सामीकरोति। यत्वेधा पृथिवी० अतिन्नि ष्ट्या नयवत्साहवनाये निवपति। यदि वो नामा तपूसेव स्वे वसे स्वा। त ॥२४॥
हार्दिजोऽन्नये द्रव्नास्मिन्न यतामयं कुषानपयति। यदद्रश्वद्रु० सङ्कृजपति। दिवरूलावीर्येण० निश्रयति। सं वः सृजामि० सामीकरोति निर्
त्येधा द्यावापृथिवी०। अथ गोमार्ग पाकेनाभिमर्शयत्साधे समादधाति। धारविमिन्नन्नी नद्र सन्नाह विहासम्नसोमा कृत्वा गान्तरेणासवदी। दाते
अध्वर्युः मदृक्षिणमार्यस्य सद्कृ दुष्म मार्ह पत्यमस्यायतनं पश्चिमे सन्नादे पश्चाल्लोक्कामिनेवा कृत्वा पूर्वाग्नि पाण्यस्योपरि प्रागायतान्कृदमय
नीवा प्रदक्षिणं निधायतस्याः पश्चिमदेशे मथनमर्थकृत्वा तारणि शकुनि दधाति। निर्मितं स्तुवं। स्त्रुतमाज्ये। धाम्वदिः आपीत वहिः रेतो अग्नि
विश्वान्तमाज्जिः वाकृ पविहितो। मनत्र वव च्छा प्राणो। हविः सामोभुवः वावस्थाते विथेपामन्च। विभे महो नाम। विधस्व मसाकूनाम। वक्ष्यति
होमे पितकुं आसंसादुन्तुण्णं वास्याहृते। पवमानादीन्नज्युवान्तथोऽनि। यजमानः सुधनमंथति यजमानं तनमः। नत्सवरोहजातवेद४

15

पुनस्त्वं देवेभ्यो हव्यवहनः॥ अग्ने नय॥ अग्ने त्वं पारयो ममस्मांस्तु येदुर्गास्ते धिः सवयुगमानाय योधाः॥ अन्नुत्पत्तो॥ अथ खर्यं परलोद्दानमीतिवसावरुणेन। यजमा
नो धर्मुजा सह आनमग्निमुपतिष्ठते॥ अग्ने अग्निलस्नतमसर्गो सि स्वेनमाणेन रजोवीपुरुषः। इमस्स्वसाते अजुषः समीची इमाः संगतमासमसंहस्त्रतां इति॥ अ
ग्ने रं यहिं नासिका स्थौ यगुनिः॥ नामयानि॥ अग्ने पतेस्तानाणेनानिसमापो मिह्रः॥ पावेनमस्य॥ दीर्घायुत्वाय बलाय वर्चसे सुप्रजास्त्वाय रायस्पोषाय सेजा
नानेमुण्डस्य॥ आणोता मृजा आग्नेभि अन्नादमन्नाद्याय॥ गो पार्गन्तु देवे इति॥ अथ पुर्वागदि अग्निमायतनेनि स्यपदाहअग्ने वंदे स्वस्तुपूहगि अह्ला
निर्हिंसकुर्णा ल॥ आहुती वाग्निरुत्पात॥ अग्निधुसभिहित मग्निं स्वद्धृ॥ गृह्णानगार्हपत्यलेना यथारव्यनाथा॥ पश्चात् अथनपक्षे अग्निं तञ्चं सा दयानिवा॥ स्वद्ध
नोधूमः सश्वः स्वदर्धमग्निः संविष्य पश्चात्तिर्वदवर्हि इरस्तो कथतनेयाम यष्टं॥ स्पमूणां तु आग्नेलपत्तेनादधामि जागते गायत्रे पञ्चदशेनिपुष्टमो
नरुद्रेवशस्तुरुमम आगिनस्तो साधुं धाम्पां गिरस्तोगा॥ सेत्यागिरस्तो॥ स्पत्तुविहस्तेनमूस्तां दिस्तानां वोदघा नावं॥ निपारास्तरेगा॥ सेतिपारस्मर
णा॥ एवमन्येषामन्नगाणमादिस्ता गाभिन्याहिपथागतेनकान्स्वपद्मेन पश्चेण स्याहि निर्हि स्तोत॥ अन्नापुत्तर माने सो वर्ण स्वादुर्ले निरसनानि॥ स्व
नुधामसवेत॥ राजते मक्रमेष्ठे स्वन्यापसूरवा पञ्चालणाय यपुजमानमस्य ग्नि पधमा म॥ यजमाने प्रपुरुषगार्हपत्यमुपतिष्ठेत॥ अर्हं स्तदस्मिमरग्नि
मेतनमनसाद्धि मोलिकाव योगिराजि॥ समेवरूपन्वहृदयान्वमन्नं पुनःपितले गहस्सुत्रानवेदः॥ अग्ने गार्हपत्यो विरह अनजाली रुपमः श्रेयसीः श्रेयसी दिप
र अग्नेसप तनूं अपूर्व पमानो यापसो यामिपाद्धुरुमम्ना स्तुतेहे ति॥ गार्हपत्य दक्षिणे स्वगृहाशाज्याहार्यपचन आदधाति॥ स्वतुवीवातः प्राव
स्ववमग्निः संविष्य पश्चात् निरुविल॥ स्वहिनेनोक्षायतनधाया पितुपथ॥ अमीषां सेतिधयर्मित्रदसोत उत्तरतो हिरण्यं सत्यन्धु प्रास्थाती रूपमत॥ रहां
नमूर्वविसदयाग्निमुपतिष्ठते॥ इ॰ मा अमा अपतिदतुत शमत्रानि जागताती रिहव[illegible] अवियापू अहो जानषष्ठु विश्वरूपी मध्ये वसोः हिं

द्दिहिं जातवेद इति। अथ प्रवसन् यजमानो गार्हपत्ये आहवनीयं प्रज्वाल्य तस्मिन् यथार्थं समिद्धे यद्युदिते सूर्ये आहवनीयः प्रज्वलितो भवति। उपयमन
गार्हपत्यसमीपे स्थापयति। अग्नीनाहृत्य वा ऽर्जनादिवा कमण्डलुं वा गार्हपत्यस्य पुरस्तात् स्थापयति अधिश्रयणं यनीय मिश्रं भस्म उद्धरणपात्रे उ
पस्थानाद्धवनं च। सन्तर्दनं स्यात् जुहोति। अलेपनं पाहनी स्रुक्स्थालीत्रिवारं हूयते। तमादाय मस्मिन्निधाय स्रुग्नि धायोपयमनेनोपयम्य आनुदधत् पुरुष प्रतिज्ञाते ओ
गृह्णीयात्मणीयो यद्वा येषु जाग्रत्सु आत्मनं समिध्य सवत्सं तु यस्मिन् देवेषु मन्त्रिमास्तु वर्गो यस्त आमापशु पुरस्ताद्वितः पुष्टि यो नेमन्तु व्यापुपश्रयेत्पा
नो अग्ने नु सुप्रमाणे हि दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षाद्वा तोपस्य तुभ्यो अभ्याग्राभीष्वः। अन्नयं जातवेदः संबभूव ततो नो अग्ने सुमनाः स्याद् इति। गार्हप
२५॥ त्याहवनीयको मर्म मैत्रे यानि स्व तथ्यं प्रथमं सा गांग कुम्भं ततो नीयमानं मम्बादः नाम प्रत्यस्तमन्त्रं मनायते। प्राची मन्तु अग्निः संग्राहे दिह्नानन्द्रमनेन पुरो ॥२५॥
अग्निर्वहेत्। विश्वाउआनन्दाय यानो विश्वा पुरुजनो यो हि द्विपदे व चतुष्पदे इति। ततो ऽग्निं नासिरं पुरुषस्य हृती यं भागं गत्वा परमेष्ठि। विक्रमस्वम
हाँ रुआदित्ये दिवं भागं सुसंस्वः त्रिष्टुभेन छन्दसा जुहोति। ततो गार्हपत्यं मग्निं पुरुषस्य ताली यं भागं गच्छति। अन्वग्नि तताने ति अथाग्निमस्यह
स्तं प्रदाय साङ्गुष्ठ स्वाहा दीनां नन्दनं मस्य दक्षिणो नपूर्वं पदे नस्य स्वारं गा शुद्धं रुद्रेभ्यानमभ्यावत्य दक्षिणमानं सो ऽङ्गिरस्तु यो ऽस्य तु
स्थगातमग्ने यो ऽवर्यन्ति यजमानो ऽग्निं परलोकं ददाति। अथ यद्युदिते सूर्ये धर्मः। अथ यद्युदिते सूर्ये धर्मः। मदक्षिणा मध्यमस्य यजुःस्वस्ति निष्कृति
संस्कारे धूम्रादीनां मन्त्रयतम पदे भन्ति तं वायति। यदि दिवो दिवः पृथिव्याः संविदाने समसीषु ददुः। तयोः पृष्ठे सीदतु जातवेदः इ
ष्टः प्रजानन्यस्ततं वैश्वानरः। प्राणो व्यानं अपान सन्दमनाय यत्र योगो समस्तु स्याद् इति। अथ सर्वे यमाहवनीयं सन्तं स्थानं जुहोति।

ब्रह्मा ग्निहोत्रं कुर्यात् आहुती वा जुहुयात् । अध्वर्युः निहितमग्निं स्रुच्य । अपत्याहवनीयाद्वेनाथ धारयति वा स्रुवं स्रुचं वर्ध्यस्य प्रस्तरं सौद
ब्र स्तद्य माग्निः संज्ञयः पुष्पुलिं उवल । यत्नेभ्यु स्रुग्भर्वं स्रुस्तान्त्यः श्रुत्युंऽयोत्तिर ज स्तेनं मेदीं राद्दिनेन लालाद धोमिन ग्नेन ब्र
लेणा । अमी मात्रे तं यथा गोत्रं । स्वात्स्याद्दत्ध ग्रदनां तं समाने । आहवनी यज्ञ पतिं हुते । आनुसंध्यान मे सर्वमायुर्यानि शाहु
नि । सर्वो हितेऽग्नत वर्ध्य सकामस्याहवनीयाधाने । संसर्गे प्रतिष्ठापनं प्रस्तानं वाध्वर्यवमेवोतिकं विद । आहवनीय एव सर्व्या । यस्यैवं
स्यपति । स्थव म्रप्यं यति सततणा । धत्याय हवनीयान् । ततोऽग्नीन्परिसमुह्य पर्युक्ष्य परिस्तीर्य यजमानो धर्मवा सर्वे चाग्निम् अञ्जलिना सर्वो यं जुहोति यास्
निति स्वाहा कारान्तान्यस्तिः अध्वर्युरात्मसंस्कृतं ततएकै कुसिंन् अग्नौ पत्नं वलानां रसीयाः सामिधे स्वाध्यदधाति । समिध्यमानः प्रथमो अनु धर्मः सनत्कुलिरं
न्मतेषु स्ववारः । सोमिन्द्रं सो हुतानि निर्दिशु याज्ञुकः सुयुक्तो अग्नि प्रत्यथम्यद्देवान्स्वाहेत्यश्वरो । सर्वत्राग्निमष्टनि याज नाज माने । हुत शती के हुतयो निर्
निर्वृतैः सामिद्ध्याहुतमस्या । हुत प्रतिष्ठासु सादितो वहनि धनं पिब । ध्रुवजायस्विदेवा स्वाहेत्यो दुर्वरी । समग्ने समिधान यद्देवान्दूतं वसिष्ठेहव्यं
नाहं उरजयसंहुतपोषि माहुतं लवयत्त्वस्ये सोद्य न्वतस्वाहेति पाल्मसौ । समग्ने अद्विव आहुतं हुतेन प्रजाय यस्त्रिषामिधा समीधिरे । सवा
स्थान औषधीलिसस्मिन्नो दुरज यासि पार्थिवानि विष्णु स्वाहेति स मी सपीं । हुत प्रतिविन्दन्तस्य प्रधर्ष मनिमित्तेन समिधान जातं । दृष्टान्तो ज को
विदथे भुवः घृतं सदेवो हुतो यस्ति तधि यं स्वाहेति वेद्यन्ती । प्रथमन्वाहार्य पचनाहवनीययोः संधानि वपनादिस्मिदाधानौ तो यजमानो नार्य:

16

अग्नि० ।

नतः प्रदक्षिणमानृत्य गार्हपत्यस्य पश्चात्प्राङ्मुख उपविश्य जानन् सपत्नीकस्य सूक्तं पत्नि स्तुते। ये ते अग्ने शिवे तनुवौ विराट् च स्वराट् च ते मा विशतां ते मा जिन्वतां॥
ये ते अग्ने शिवे तनुवौ सम्राट् चाभिभूश्च ते मा विशतां ते मा जिन्वतां। ये ते अग्ने शिवे तनुवौ विभूश्च परिभूश्च ते मा विशतां ते मा जिन्वतां। ये ते अग्ने
शिवे तनुवौ प्रभ्वी च प्रभूतिश्च ते मा विशतां ते मा जिन्वतां। एवमन्वाहार्यपचनाहवनीययोः। एते हस्ताभिमर्शनं अग्निहोत्रस्य ॥ इति पूर्वेण
अग्निहोत्रे ... वत्सुव
मः। अथ उपस्थानं। ... हन्यां वो ... तेजसा... वायुः
न्तु वृस्ताग्निः ... मा ... धारणं ... स्तु
गार्हपत्यमेव तिष्ठन् ... तदृषिः प्रोक्त ... मन्त्रं। अथ उपस्थानं
अर्धं ... ताम्बाहार्यपचनं। ... गार्हपत्य
दः ... पादयोः ... ताम्बूल ...
नामिति ... अहं ... सुवः ... इति आवसथ्य। एतदन्तं
... हवनीये ...
परि ... सुजाताः ... यजमानः पूर्वं ... दहति। अथ ... पुनः

॥२६॥

पा५

गार्हस्त्रूयतेनैव भवजेनस्त्रुवेण जुहोति इदंजुहोमि यदेवायदद्यो यामाभूते निश्चलत्त्विति निम्नलिखस्त्रुवर्धेः स्वस्वयंहुतमाघ जमानेनवैश्वा
नसापेन्तुपस्त्र नसमिद्ध्यानेहुतेवरदानेहुनोऽग्नि संस्कारकमाग्नि होमहोमस्यैतेजुहोति। पूर्णाहुत्याग्निहोत्रहोमयोर्विम
त्यः स्त्रुग्ग्रहो वा। गार्हपत्येनगार्हपत्यन्तुर्य्यमि यदन्नाणन नायम्यनहुतौ साम्यं प्रातरग्निहोत्रं होष्यामीति संकल्पं दद्यो नस्वरिहरी
17 तरेण गार्हपत्यं स्त्रुवंसंस्पृश्याग्निहोत्रपात्राणि द्वन्द्वं सादयित्वा आज्यस्थाली सस्त्रुवं अग्निहोत्रहवणी मध्ये मधु
मिथं पूर्वं इति। पूर्वं आज्यस्थाल्याः माज्यमानीय अग्निनेनगार्हपत्ये साधयन्नी श्रुमेणपरिषिंचति। तं संस्थापस्यैनं तेन प
रविष्यामीति गार्हपत्यं। एवमन्वाहार्यपचनमाहवनीयो। गार्हपत्यातुदीर्घ्योगान्निरुह्य अग्निमध्ये श्रद्धास्थितं तन्तु योनी
स्थितेनयति। अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिमाग्निरिति। आज्येदत्वाग्नेश्च द्विद्यानिमहमिति अग्न्यागमस्वीति पुनश्चास्यौ सुत्रिः पर्यग्निक
सेति अवधिनं रक्षोगतरिता अरातय इति संप्रूक्षेद्दक्षिणाद्द्विः स्त्रुवं। आज्यस्थालीं हुतं द्वारंचमा रात्रं तूष्णीं पाणिना स्त्रुवं साम
पंचसर्वेनाग्निहोत्रहवणीं युगपद्दद्भिर्देवस्य त्वा इति। गार्हपत्ये तपति अनुष्टुप्छन्दसा प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इति। पूर्वे ग्निहोत्रहवणीं निधायप्रय
मानमामं अयने ओषधी नयामीति। सप्तनिवर्त्ति ओषधी नयति। अथ धर्मुरग्निहोत्रहवण्यां स्त्रुवेण वनुरूपमति। तरिडां द्ववरिडां स्त्रुवरिडा
त्पुत्रं स्त्रुवं ग्रोक्षितिमन्त्रे एवमेवद्वितीयं वनुर्गृहीतं गृहीत्वा स्थाल्यां स्त्रुवं सम्यग्निधाय स्त्रुविस्रागन्यो समिधं निधायाज्यद्वयं सन्नमति स
दर्वै स्वाच प्रालयंविगिरः साम्यं प्रातर्यावाणो देवाः स्वाहिन संदारं पुरुषस्यैति। समिधस्याग्निहोत्रहवणी मादाय पावहरणं पूर्वमपः

मा

दक्षिणाग्नी यत स्रुवेण सकृदुपहत्य गार्हपत्यादेकेनोपसादनीयं स्रुवं सादयति । नमः इत्या नाम गृहाः पत्नी भोमे क्रईनाम हे यजमानो मा
रिषामेति । इहहोताग्रे यामयोदोषा हरणीयं स्रुवेण सहोदय प्राजमीनितमाहवनी यस्य हुतं गच्छति सर्व्वं यः स्रुवं स्रुवेण दिक्षमान्वि
त्यग्ने ध्यवदलोदिदेवयानः येनायं न पथ स्वर्गं कामास्तेनगछामि पथमेयो मन्त्र यथा न हासेस्रुहुत्वा स्वभवत्सादिति जघनेना
वनीयं वे घो प्रागग्रेडपसादनीयं स्रुवं सादयति । नमः इत्यादि नाम गृहाः पत्न्या योनेवर्द्धन्तां सह यजमानो मारिषामेति । समिधमाहवनी
॥२७॥ यम स्रेत्यादधाति ग्नलोहरिणी रुग्मिन सुर्य ज्योतिषं वायुमती स्वर्ग्य स्वर्गायत्योपयस्त्रत्रमहत्नदिति मिहकृषुपदये मरोप्राणे इयाने
ददामिग्नगप्त्रीनस्त्वा सादयामीति । समिधं स्रुच्छ्र जपति त्वा देवतो मोनि रत्न पृष्ठा सीद । ता अस्य सूदोहसः सोमश्रीणन्ति पृश्नयः । ॥२७॥
जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वारोचने दिव इति । जपत्युपरुष्ठ मानिविष्णुर्दधिविष्णुमेयाप्सामीति । सोम इत्यादि यः पाम विरुधे च
कौप्रपना हुतिंगृहोति । अग्नि सूर्योस्यमिदं । स्रुवं स्वाहा पाणि साग्नि स्वाहा वनि याप सहति णमात्रसंगाहपत्नं ग्नी स्थिते तथा ग्नि
दर्धं मा भामि अंसानामधेयं प्रमादि । स्वपत्न्यजनी नांहं स्रुचं तां मन्त्र लोके त्वा तेमं यज्ञं यजमानेन वन्दते ति । द्वितीया माहुतिं सत्यजितमुपास्त्रुवा
स्रुवां माहुतिं स्यमन्त्र न्यायम्भि यः सर्व माग्नेहुताहुतेवं हितं रद्दयो जुहोति । प्रजापतये स्वाहेति । प्रजापतये इदं । स्रुवं समनेरूपमिर जनी हुताति
याल्ययं स्रुवेणि याप्यायतुपयस्त्र स्पत् । दृष्टिरासीद्रन्थीमिपायानामिति । स्रुगात्रमात्रत्यप्रत्यगंगुलिनाथं ग्नैरवन यापिना भानि त्व म
यस्त्रउयत्स्रुवं उत्तरतः स्रुवेता ददोनैव पाणिनापमार्ष्टि जाप योत्सप्रस्तो मयो होत्वे ति । प्राङ्मुखस्तेनो त्तानेन पाणिना स्रुवे बालिमारस्य

मन्त्रं नः स्वमन्त्रमुक्तरतः कुर्वीत दक्षिणे वपाणि नो मार्ष्टि ओषधीस्त्वोषधीर्जिन्वेति। ओषधीभ्य इदं। प्राचीनावीती स्रुचौ दक्षिणतः स्वधा वः मार्जनं बर्हि
धृत्वोपमत्य मार्ष्टि पितरः स्वस्वा पितॄन् जिन्वेति पुनरपितर्थे धानमार्ष्टि पितृभ्यः स्वस्वा पितॄं जिन्वेति। यजमानः प्राचीनावीती पितृभ्य इदमिति ब्रूयात्। अपउपस्पृ
श्य धर्मस्तु तं स्रोर्पद्धिः प्रजानामि मां ज्योतिरिति। अथ मेधे वेदितीयं। आत्मन्यापन्न्यमन्त्रं तु स्वआहस्य स्तुगनातद्द्रव्यं हस्ते ... पति इदं हविः प्रजनन
मस्यद शर्वो रसर्वगण स्वस्तये। आसमन्ति प्रजासनि पशुसनि सर्वसनि त्वं रत्नानि दधि सभि अग्निः सूर्यः प्रजां बहुलां मे करोतु अन्नं पयो रेतो अस्मासु
धत्त राय स्पोषमिषमूर्जमस्मासु दीप स्वाहेति। अथ मन्त्र स्रुवं निर्णिज्याहवनीये निष्टप्याद्भिः पूरयित्वाहवनीयस्योत्तरतो विनिनयति सप्त ऋषीन् प्रीणीहि
सप्त ऋषीञ्जिन्व सप्त ऋषिभ्यः स्वाहेति। सप्त ऋषिभ्य इदं। गार्हपत्यस्य पश्चात् किंचिन्न पति। इदमहममग्नौ वैश्वानरे मनतं जुहोमि स्वाहेति। अग्नये वैश्वा
नराय इदं। अन्तर्वेदि द्विर्विनयति अदित्यै सम्मिलाहुतिं जुहोमि स्वाहेति। अदित्या इदं। स्रुवं पूर्वेनिधाय धारनिषुत्र मेषां सुकृतामु... मूर्ध्व
पारिधिं वाति। मनसस्यं प्रसलेनेनेनपरिधिं वामीति। पत्नीयजमानयोर्हस्ते स्रुवं स्थजलं श्रवं तत्तु नयति उपस्थाने विकल्पः॥ ॥अथ पावमानेष्टिः
यजमानो र्दधनस्य पश्चात् पवित्रस्य अपः पुरस्तादित्यादि तत्तु हविर्विशेषस्य दनिः अरूपं तु प्रि कर्त्ते स्वानां तु हविषे मात्रा यत्था गदेवतेः आग्नेयोष्टाकपा
लः पुरोडाशः अग्नये पवमानायाष्टा० अग्नये पावकायाष्टा० अग्नये शुचयेष्टा० अग्नय एकादश० आदित्यै घृते चरुः देवताः आग्नेया
इत्यादि। प्रधानानुपांशु उत्तमा सर्वेन कृत्वाणि दत्यादि देवता स्तत्रे पास्य पाप स्वाहा दिदेवतानां कर्त्तुं प्राहि। अथ मुद्दिर्वाणानुबंधह इत्यादि। अग्न्य
न्याधिकमवदानं। इत्रासनहनेनतस्वात्र योनिर्विद्यति। प्राशासादनेत्रिपवनाशिप्राल्पाल्पैः सहवरुणौ मेखलाणसहवरूमेष्यप्रणीताग्र
णयनेनसह अत प्रणयनमात्रे। प्रणयने अपः सजीतपद्यत्न गृह्यामीति पृथक् तत्र प्रणयेत्। अनन्याहितस्य प्रणयति। निर्वापे अग्नये

18

मुष्टं निर्वपामीत्यादि यथादैवतं । ओं कृत्तिकादेवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ... अग्नये वो जुष्टं ओं ... अग्नये पवमानायाग्नये पावकायाग्नये शुचये दितये ॥ अग्नि ... न्दिष्टे ओ
ऽयं पना ... स्वर ... निलत उपकल्पिते ... अपि वपने देवं ... अग्नये जुष्टं ... निर्वपामि अग्नये पवमानायाग्नये पावकायाग्नये शुचये
इन्द्राग्निभ्यां ... कुर्वाणोऽपि ... यथा वा ग्नेयो ... त्रयस्त्रिंशत्कपालं ... वह्ने ... भिन्न ... तिरः पवित्रमन्तं
मणीनां ... त्वा । ध्रुवासि ... हन्त्वधिश्रयति ... तृतीयायाम् ... प्रविशोत्सोपास्य गार्हपत्य ... इदमुक्त्वा ... दृष्टप्रान्तरं ... मानि यिथ ...
... तिनः ... नीते ... मेधा ... त्वा ... पवनवह ... यथादैवतं ... त्वा ... प्रधानं ... जातः ... समन्वा ... स्वा
न्तं । घर्मो ... तिनः ... अग्नि ... व ... तं अग्नि ... पात्रीं ... स्यामि ... तन्तु ... अग्नि ... प्रहरणे ...
... मानो ... यथादैवतं ... त्वा ... स्तदीयं ... समस्त ... प्रणयने ... अग्ने ... पवते
... अदितिः । आदित्य ... कुर्यात् । मा ... संयाज्ये ... संमृते ... अग्नि ... अग्नीषोमीयं ... ॥१८॥
... अग्नी ... नति ... इति । अग्नये ... त्वा ... । अग्नीषोमीय ... अग्नये जुष्टं ...
... तेन ... मेधं ... तिर्गाम ... स्थितम ...
नं ... अग्नि ... पवित्र ... अग्नी । ... सर्व ... स्वाहा ... अग्नये ... ब्रह्मणोऽद
... वा ... सर्वम् ... उपवसथे ... ब्रह्मणो ... सर्वे ... ब्रह्मणे
... वा ... देवस्य त्वा ... स्वाहा ... मेधा । एवमोदन ... उपवह ... स्तु प्रति ... २२ ॥

स्या वर्धमानः समसिर्धगोभिः सहिताद्वादशदक्षिणा भवन्ति। एतासां दक्षिणा नाम सर्वेषामेवासां ... तावत् सोमे धनोदानानेकोवागो
दयात्। यथाह कृतं ज्ञपतिराह। आदित्यं च रथं च सा ... र्ष्या मन्त्रीजुः। यथा देवतत् ... तिशवने। ब्राह्मणतर्पणाते समाने॥ त
तो यावज्जीवमग्न्याधेयमस्याः स्युर्द्वादश हवा। होमशब्दो ... यदि ... पूर्णमास्या पततितदानद्वा ... हाञ्जस्य धारणे। स
मस्तं ... वेदनद्या ... हाञ्जस्य धारणं किं तु पात्रमाने ... दक्षिणाग्न्याभ्यां पात्रिकापुरस्तात् ... गार्हपत्यात् तेषामप्ये
ए ... सा धारणं प्रतस्मिन्दिति। स्यावेचं ... नास्य मयेनाप वेद्। मांसं ... ता
या ... पात्। नाग्निसमुपेयात्। ... नजुहुयात्। न ... यो ... दयात्। स्वपमेव पादे ... त्वय
भवसमिध आहृत्यास्यां दध्यात्। ... लोणानवसेत्। अग्निहोत्रं ... एवं वा ... वेद् ... मेव पल्यमभीयाहुरति॥
19
अथाग्निहोमहोमः। ... भृषास्य ... पत्नी ... दक्षिणाग्नाव
नेरस्या ... अभआवहनभाधर्यगार्हपत्यादेवदे ... देवं ... राजीनि ... पामना
मास्वविष्णा ... भिदि ... सर्व ... राश्याय देवहति। ... नाहवनीयस्थतने आह
स्वाहित्वानरधाति अग्निहोत्रं ... पानि ... तस्य योनौ। तया नैतं ... प्रजापतिः ... हति।
अस्तमयोरयानंतरमाहवनीयेदी ... प्रविश्य गार्हपत्यस्य पश्चात् ... सन्नी ... जपस्य ...

तदग्निहोत्रहोमो यः रिक्तेनैदानीस्तस्य प्रायश्चित्तं अहोमकृस्य स्त्रीति संकल्प्य मालरितिमातः उद्धरणकाले होमकाले वा पत्नी विहरणाद्वहिर्वा समयती पृथिनमतिभेद
सोमे उद्धरणानन्तरं आहोमात् पत्नी यदि गमनानन्तरं वाग्नि उथवेः अने पगमानस्थां देयारणा सोदकेन पतिना दक्षिणाग्निं गार्हपत्यमाहवनीयं वा दे स्या
स्यादित्यग्निः परिसमूह पुनः पुनरुदकसादायनथैव पर्युक्षितेन सलमस्य पर्युक्षणानिलायै सत्यं त्वर्तेन परिषिञ्चामीति प्रातः प्रातः पर्युक्षणमन्त्रः गार्ह
पत्यादविच्छिन्नामुदकधारां हरेत् तंतुं तन्वन्निति आहवनीयाद् गार्हपत्यस्य पश्चादुपविश्य योगमारान पोहेत् उद्धरत स्तक्रुहुतं तेषामेव स्थापयेत्
ततो होमद्रव्यमभ्यर्थ्य परिश्रितमध्यविश्रितमधिश्रितं हिंकृत्य उन्नीतातेनाथचित्प्रिनमवज्योत यदि अग्निष्टेजो माहावीदिति तथैवत्तत्
निपापपयो देहनेक्षात्त्रोरक्ष्यूर्ध्वं स्रुवेणाधिश्रितं सिञ्चति दर्वितत्स्य न्यामसीति तेनैव अवत्ततात्पोनाग्नेः पथाग्निरूरते अन्तरिक्षे रसोऽतदितत ॥१॥
अरातयर्तिसदूनामन्ते णडलसुपाराद्यक्तो दसहितं कवीनिवोदग भः अपति दिवे वोनरिस्थापदवाद्वृष्धियैते हिद्र्धं मध्येपृष्टपिधामितितिस्रो ॥२७॥
मात्राः सैपादयेव ओंगाद्अप्सुहुति अहुतस्त तमन्तहुतं मयाष्टेति स्रुधं स्रुवेगार्हपत्ये अनिनपति अनुद्रस्यः अनुष्ठअरातयेनिरष्टेरसो
निष्टप्ताअरातयः इति अग्निहोत्रस्थाल्याउत्तरतः स्रुवेमासादस्रुवहसाएवओमुक्त यानीसंतिसर्जयोतसायीः अतोडमुन्नेधामातिप्रातः
स्रुवस्रुवस्तुतिक्षेपर्यस्त्रपरिधिपाद्यउपरेणवेदिंध्रुवेणगार्हपत्यकुतारेणादक्षिणाग्निंगासाउहवनीयसमीपदक्षिणतउदञ्जुखउपविश्यामु
नासूतिजातस्जोत्सर्वजिमानः सूणवः अग्नेणाहवनीयमेवस्रुविहोमद्रव्यपूर्णस्रुवेपसनुस्नयानि सूतिस्येत्येवं जुहोति जिहतीयं च
रिक्षेमितीदं स्वाहा ओ तिवक्रुधो स्थाली मासिमस्यपस्रुवउद्धूरेपरिसमिधंनिधायसमिधं स्रुवेपुखरगहाद्वारणलाभितांगार्ह

पर्य्येषः परिष्टात्समायेनाहृत्याहवनीयस्य पश्चादनुसेचुसदिघियाद्दक्षिणं अन्वाध्यनातवजिघमाहवनीये भाद्ध्याद्ध्यात ततो वाग्निर्ज्योतिर्ज्योतिषं रात्रिमिष्टक
सुपद्येस्वाहेति साहवे। हरिणी वा स्रुग्ज्योतिर्जमहरिष्टकाजुपद्येस्वाहेति सायं। अग्निर्ज्योतिषे रात्री छन्दसा यद्भूमिर्निति सायं। सूर्यो ज्योतिषे अह
रिष्टका यद्द्यौभिर्निति प्रातः स्यात्। अग्नय इदं सूर्याय इदमिति वा। आहिताग्निः भक्षपतिष्ठते। आधानमग्नेर्जस्वाहा। तास्दिनाभूतेमनेनस्मयिणातेनज्ञ
मे स्ततानात्माद्दवनज्ञोमि स्वस्त्रुधात्सीदेत। विधुदस्यविघ्नमे पाप्मानमग्नेः श्रुत्य पुरस्त्यद्यामासमिधं दद्युज्ञमानेभिम्नुहृपात। मंत्र
पुस्तरे मग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति सायं। सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहेति प्रातः। अग्निर्ज्योतिष इदं रसे सायं सूर्य
ज्योतिषि इद्रष्टुमिति प्रातः स्यात्। अग्नय इदं सूर्याय इदमिति वा। स्रुवं स्रुचं निधाय गार्हपत्य समवेक्षमाणे पश्वानेयपक्षेति आहुतिमनुमन्त्र
यतेतावस्यस्वदहहसः सोमश्रीणाति इन्मयः अग्ने देवानां वित्यस्त्रिष्यारोधने दिवहूति। इव स्य आहुते रुत्तरत स्तदक्षिणेद्
यां मनसा स्रुवेण जुहोति स्रुवं ज्ञुहोति भवेष्ठ प्रजापतये स्वाहेति मनसा। प्रजापतय इदं। स्रुवमग्निः भयतत्रैवोत्थायैतामाहुति
मानस्येनाहमाणोऽनुमंत्रयते। भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्यां सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः। उपसग्नइति अग्निर्मूर्धेति अग्निमीळे इति स्नेयी
भिस्मन्नूनात्स्व अग्निहोत्रारम्भादिने सदस्त्सरे सवत्सरे च अग्न आयूंषि पवस इति तिस्रः अस्य पतिष्ठेत। उपविश्य स्रुग्भ्याहवनीये जिरस्तुवेयमस्य
शत्स्युदक्षिणेनानुज्ञानेन मुष्टूर समवमृज्य स्रुग्मूले भूतये वानमः पितृभ्य स्वस्ते इति। पश्चात् इदं प्रातरुत्थानेन निमार्ष्टि स्रुक्स्रुवं संमृज्य स्रु
यपाणिस्तुमार्ष्टि स्रुग्मूलमाहदक्षिणतस्तु त्यानानाङ्गुलीः पूर्वे निधाय प्राचीनावीतीसवापित्स्वइदं पित्रे निपेत्। पितरम्यदं। यज्ञोपवीती
अपउपस्पृश्यस्रुचं निधाय स्रुवेण ... स्वयं सायं प्रातश्च यथावत्तु प्रतिगृह्यादपद पदम्पत्यस्वाहेति स्वेतन

अग्नये गृहपतये स्वाहेति प्रथमां स्रुवाहुतिं जुहोति प्रजापतये स्वाहेति द्वितीयां दक्षिणाग्नौ तथैव समिधमाधायाग्नये संवेशपतये स्वाहे
ति प्रथमां पूर्ववद्द्वितीयां अग्नये गृहपतय इदं अग्नये संवेशपतय इदं त्यागः गार्हपत्यादुदङ् [illegible] मे स्विदिति [illegible] स्रुग्दण्ड [illegible]
हस्तेन [illegible] हिरण्यगर्भः [illegible] प्रथमं [illegible] अग्निरग्नावामीति द्वितीयं [illegible] स्रुवं
[illegible] सर्वदेवजनेभ्यः स्वाहेति त्रिः स्रुवं [illegible] अपराजितायां दिशि [illegible] उदकपूर्णाः स्रुचा [illegible]
स्वाहेत्येकां [illegible] स्वाहेति द्वितीयां [illegible] स्वाहेति तृतीयां [illegible] स्वाहेति चतुर्थीं पञ्चमीं [illegible] पृथिव्यामसि [illegible] जुहोत्यप्सु
[illegible] स्वाहेति षष्ठीं [illegible] जुहोति [illegible] स्वाहेति [illegible] ध्रुवमाहवनीये [illegible]
दक्षिणाग्नौ [illegible] स्वाहेति प्रथमां द्वितीयां पत्नी [illegible] एवं गार्हपत्ये [illegible] स्वाहेति प्रथमा ॥२०॥
दक्षिणाग्नौ [illegible] प्रथमां [illegible] पूर्ववत् [illegible] त्यागः [illegible] पूर्ववत् [illegible] नमस्कारः समर्पणं कर्म [illegible]
[illegible] ओदनपयोयवाग्वादीनां सर्वं [illegible] जुहोति
[illegible]
[illegible] ॥ ॥ इत्यग्निहोत्रहोमः ॥ ॥ अथ [illegible] पौर्णमास्यां
[illegible]
[illegible]

नथैवस्थले अस्तिदक्षनीले न्यारेसणीयापाजनीदोसावज्यसमौ आग्नावैश्च वद्दकाद्ररक्तपालः पुरोडाशः सारस्वतश्चरुः सरस्वते द्वादशकपा
लः पुरोडाशः अग्नये भमिने द्वादशकपालः पुरोडाशः इन्द्राग्नाभ्यां पाद्दाग्नादिरा भान्तुपाश्च एवमात्र फलेनेत्यादिश्रवणे यदपइति देवतासंबन्धे होता स
प्परिसणीये पौर्णमास्यां चरुं साममहत्पण चेत्रियापन्तुंदी न्मथा कालंकृत्वा स अग्नचरुं इन्द्राद्येव हरिसादि आग्नेद्यं विहत्येभवेत् सर्वे णान्वधानादि
ओणीहारइन्द्रा वर्द्धिसंस्तरणादिकमन्वारंभणीयापूर्णमास्यां हपरं कुर्यादिः वर्हिषि संस्तरे इह्मपर्वाणा होयाः उर्वं तारिक्तमन्विते देवगमे होतृसुहोमे ना
पनिधौ प्राजिसमर्पिना सूर्वेशाहपत्ये स्मार्त्तवदन्येसंक्रमणं नरः सर्वेषु साहपत्यस्याजनलोदर्शनानास्तीर्यते सुवं आगपश्चात् सुर्वदेवस्तुवेनसमिधेनपा
स्रोसणीमिम्बो चानन्तरं पार्वणवेत्तानिकाद्येहादर्भैर्नवि पवित्रे कृत्वा प्रोक्षणीपात्रे पवित्रमपआनीयात्रिरुत्पूयतानिकानानामपाणिपात्रमणि प्रो
क्ष्य उपस्तीर्य दारुः पवित्रमाज्यसानीदर्भाहृपवित्रदर्भाग्रान्स्थफलदते प्राज्यमधिश्रित्यप्रालिप्तानन्तरं सनावसानपाद्वर्तासी प्राक्षित प्रास्यते नै
वं स्वस्त्रनाग्रिः पर्यग्निकृत्वा पवित्रेण स्रुवं समिधा सामासप्तस्रुचा स्रुवं सुनरादारंविरुत्पूयसपवित्रे अग्नौ साप्रस्तस्त्रवस्तु वैसन्तु सौमित्रपराक्षेस्य
मोयसाहपत्रेण संस्रव स्नुविन्दर्गहीतं पश्चाद्वोपविश्य पलिसायसुचं समन्तुणामाज्यस्याज्जमहापाण इत्यत्र समीपेनिदध्यादिति ।।
आ हवनीये तस्मिं पमा भाग्यपश्चस्यवन्तुहोमार्थ मननज्जुहुयात् हवनीये जुहोति नाभस्त्र परमावे हविर्होता पाराजुयुःस्रुवेननीस्वहतस्पालि
कपत्नीसपत्नेरंनेरवीर्पणसंनेन भूमावेवसवर्जमानाज्जुयात् आज्युक्स्वरसोम स्रवदि इस्मामे पुरिवागत्य जगतिद्दिमिड्डिमापस्वाहेमु वै ।
नावस्थेतज्ञात्मणःदे यद्वापदद्यमानुष्टइत्यिनिः रुजुधादेशप्रत्यर्थ वृत्प्रपठहोमडपरवत्तानवरदेनानः अपरस्वहस्मिहितागस्मात् सारस्व
ताहोमौजुहोति पूर्णाश्चाहुतिं पूर्णेमुरस्तजुन्यानः पौर्णमासी तेनासा तस्याद्वायधिवसनतवमेमाद्वद्दमादपं नामुस्त्रीवो
मोत्र धर्मेवीर्य जावस्वरकर्ज नासा हुवा माधुनवन मामशिपौर्णमानाम्ये सोमत्रेताम्हैसातदोस्पा नावधास्मि धेयंचसहवीरा पुर

चिंनिर्वपत्यनये स्वाहा। पूर्णमासायेदं। अपरं वृत्तं गृहीत्वा महेन्द्राय जुहोति। [illegible] विष्णवे [illegible] रुद्राय [illegible] सुप्तोषह
[illegible] एता [illegible] सविता [illegible] अग्नये [illegible] महिषोऽसि [illegible] विश्वेभ्यो [illegible]
[illegible] स्वाहा। अमावास्यायै इदं। पाणिना [illegible] सहवत्सका [illegible] सहवत्सम [illegible]। [illegible]
[illegible] देवस्यत्वा [illegible] अग्नाविष्णुभ्यां जुष्टं निर्वपामि। [illegible] सरस्वत्यै [illegible] अग्नये [illegible] जुष्टं [illegible]
सरस्वत्यै सरस्वत [illegible] अग्नये जुष्टं [illegible] सरस्वत्यै [illegible] सरस्वत्यै [illegible] अग्नये
[illegible] सरस्वतेऽग्नये [illegible]। [illegible] अग्नाविष्णू [illegible] ॥२॥
[illegible] [illegible] सरस्वते [illegible]
[illegible] अग्नाविष्णु [illegible] सरस्वते [illegible]
[illegible] अग्नये [illegible] सरस्वते [illegible]
सरस्वतेऽग्नये [illegible] सर्वत्रैव [illegible] स्वाहा [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] अग्नाविष्णुभ्यां [illegible] स्वाहा [illegible]
[illegible]। अग्नये [illegible]। [illegible] इदं [illegible]
[illegible] देवस्य [illegible]
[illegible] अग्नये [illegible] [illegible]

72

अभाग्न्यपणे । वर्षाकुम्भामा कस्माद्पणे हरद्धिश्रीप्रोक्तमपणवसने यथाग्न्यपणे । तस्य स्थानः रतनीपर्वह्न्यदैव दिनेधुत्रिका दृष्टि हरत्वाते
पुपकुन्व मामाप्तकृत्व नरुने देवनस्थानसंर्ग । अन्येषामिति लिङ्कराम्यने मिलितेष्वादीनामनुजप्रात्तेनामर्थप्राप्तः । तस्मादेवत्रयोगेषु
र्षे धुर्णादी नुरवशनाकुद्ध सोधि प्रतिसर्व पंसूत्नाम्बः स्नानादिषुवर्द्धे पौर । आभ्वप मदेवता अनुगुह्य पुण्याहवाचनं । गार्ह पत्यस्यपु
निःतु पविस्यमाःपुरस्तादिग्नादि स्वर्गकाम आग्रयणेन यक्ष्यमाणः चित्रियादौ सिरद्वैः संवत्स्यरपामावृह्द रनीतु मा धाञ्य साश्नौ सौम्यः पर्याले
नः देवाआग्न्याराधाग्निर्घृ सचोवायव्य इति संकल्प्य भक्ति स्नान्दीं मणीये स्था मातानृपणदेरे अथधुवेला महद्दणइत्येवनष्प्रोत्री
दी न्वपाकाल्डधुवान् । इन्द्राग्नेदेवहविर्द्धर्मादि अग्निकुपीय हस्तो नमो रुद्रेण व्याघानारस्मिकुमी दिप्तिकु यसंनिपात्यायेनइत्यावर्द्धः
सांतरमाहिर्घ्नेऽपद्मुद्दर्गधूर्णमस्य वकुयोह । सलिष्ठने नांधारे मणी पाञ्च हलणीलयं नाना नविस्र अनेञतीश्वः स्वाहृतेग्निहोत्रेतरम्भी
मेवपाणिसमन्नितादेः नमपृनेञज्ञान्यवः स्वणेप्याभाजनवरप्रवः स्वण्पणि । निर्वपदआचमादिपचादेवने । एकूपदेपानन्तरगार्हप
त्यस्मार्नयदास्पसक्षुप्रसृपविद्धर्न्हीनस्वहीत्यहव पिदेसाक्षिधमाथमाश्रनीर्जु होमि । स्वाराधुभायस्वाद्वीयी य स्वाहानेविभामति
ग्याहे । स्वाहयोनं स्वाहरोअनीलामि द्रोने कृदर्तिकुदिनालिम्पवाहा इनायेद अद्यरस्वकुन्तहितेम्स्वहीत्वा । मेखलारः पुष्पदेदिव
णाअस्वराघावोद्धुपृथ्वीव र्दति नेषांको अप्याज्ञिमन्नीति माधुहान स्वैनो देवाः पारिदेो हस्वदे स्वाहा । धावाटथिवीभ्यामिदं । अथ
रवकुन्तहीतमूहीत्वा । स्री षाहेमनुउननोवस्वकः स्वरदर्पाः कुवितनोजन्म । तेषामरनुलाङ्गु स्वरस्वारदनानि वातदेषामनपस्यामस्वा । ला

× धाजनाददने स्वकनमस ह रूद्देसकाराली धनेकरन्तोम आदिनि स्वामाहन कृपदेनामपि धोदपत्नीमेद्वणावर्द्धनू स्वाद्यान ८

श्री फा घनुस्यदृ । अपरं० त्वा० यु रुवत्सरपे पार्थिवत्सर सर्व संवत्सरस्य रूपं कृत्वा तेपेवषुश्चुमनो गृह्णामानो देवा गडी सा
अहुताः स्वाम स्वाहा । इदुवत्सरपरिवत्सर संवत्सर २ यदृ । अपरं० ओ० मनोज्जः श्रेयः समने छद्मस्वपावृत्सेन सनमी नहिस्या ।
सनोमयासः पितो आदित्यास्व मनो कार्यते वैस्वानः स्वाहा । दे स्यदृ । एकमेवनक्तु होति पंच पेलुन्थ । पुरस्ता । स्त्रिष्टकृतो वा ऽस्या
नीहेः सः । वरुस्तात्पुपपा नंधाल्ते आदेवयज्ञवहेत्तेन्मारमावर्यते पुतिरः पविन्न मानीतप्राणीताद्गुप्या वरुस्तात्तो मार्ष्य अयति
वासि० ह । तोसदृक्षिणामसारैः परिधित्पाद निदृग्धामिति । तस्याति रः पवित्रैर्ति कृत्वानावपति धर्माः स्तविश्वा भुवः अज्यां मिदृष्या अ
भिव्योत्य पर्वाग्निष्ठत्वाऽऽग्नेह मापूरस्त्वस्तुष्ठा अर्थे दहेतः भ्रपयते निधाये धिस्तोल । अग्नेणोत्करेतण्णानिसंपूजा यते भुभुवः
॥२२॥ सावधिता पत्न्या माहीपत्नामे ताहिः । हविरु दासने आप्याय ता० सासेसा यज्ञुष्टमसि धारयामि उद्वासयति श्रुत उत्स्वा गंडनि ॥२२॥
तानतीनां । आज्येन सनयंभूति आर्द्रः मधुम्नुर्ण्य वनस्पतो पाः । अतवे धातान्चस्तुयंमाअधूरयिते स्याद् । आज्यभागाविष्ठ्वा मेद
जानहृदि प्रियधि रोस्वस्तुनाह सामा यजुश्रुहि । सोमयज । सोमस्या हृदेव० याज्ञरेतरेतो धिधीयेस्मज्ज मनणो । स्विष्टकृतमद्दाय
स्वकल्प्याः स्तुवेणजुहोति । मजुष्यस्वाहा । मयपदृ । मत्यवथ्यस्वाहा । माथयायेद । भुवनस्य स्वाहा । भुवनायेद । सुविश्वस्वाहा
भुवयद्द । नपार्व महोमः वरुमत्यमादायचपद्दृहने हुत्वा मेक्षणमनुप्रहत्य स्त्रीसाचे ताम्ब्रि हुत्वोदकं सान्नाय्यं स्यादि । इडा
मुखोणास्वेधामुन्नमञ्जनोपसार्जिता । तद्यथा । अध्वर्युर्यजमानान्यस्मिभिः सर्वे स्वभागसमुपेतोनि पायदक्षिणे नामाले
मुंडः । प्रजापतये स्वाहेद्मुच्छा मिनम्र्याधिये माद्वयजसेमत्रमन्त्रा चाप० मनोज्जः श्रेयः समने देवास्व पापभ्रेचोनसमद्दीमाहु

सो

व्रो। सनोमयोभूः पितरामिद्दोहस्यमोसवद्विपरेवनुष्यदेइति। जानुपावस्थन्नाभि मध्यिमन्तरेषु। अमोसिप्राणनदत्तंजुवा स्मासिमर्वनासिइ
विष्टः। समेदग्ररोलमपत्नुच्छशरीरादमामपिमाद्धामदेइति। अन्वाहार्यमास्यावासोददाति। अमृतिवृत एतहोर्वाइति। सोमायक्रासद्
तिमान्तमद्मस्तः। ग्रस्तोणोमसदूतिमा। उर्द्धु तिवावनेसोमस्याहस्तुणं वयजमानमागो आमूर्भे सगरपतेविसाग्निस्तेनस्तुतानेअग्निः प्रथमः
प्राश्नातु स्विहिवेदयथाहविः। शिवाअस्मभ्यमोषधीः कृणोतु विश्वचर्षणिः इतिप्राश्नणमर्पणीतं समाने। तत्रग्रहणोनयणादिकं नौ इत्यत्र
मिताकेविहः। स्विष्टकृत्स्यामाध्यग्रहस्य॥ ।अथशारदिश्रीह्याग्रयणं॥ स्नानादिधववर्षसहाय पञ्चुरस्मादिस्याद्धिली साग्रयणेनयस्येति श्रि
श्रामुचैनर्मोस्तुष्टली साग्रयणस्याग्नीषोमाय अयमो एवं इन्द्राग्नो द्वादशकपालः पुरोडाशः वैश्वदेवश्चरुः पावाष्टथि अएककपालः पुरो
डाशः दर्शः आ० इन्द्राग्नीउशौः विश्वेदेवाद्यावापृथिवीइन्युपचेणु। नाम्वः समचोवायवस्तु इतदेवमासंवत्सरंकुर्यात्। इश्मसन्नहने नत
स्तोत्रयोविभूषातिपा० पचाप्तिज्ञनमित्यन्ते। पात्रासादने द्वास्योद्रव्याधंशेम्बदेवोवरुस्थाली द्यावापृथिव्य मध्युवरफमात्रमेकमा
स्थनसहमद्दणोनसहवरुमेक्षणोद्दारूपात्राम्रसहेवकपालोद्रासना दि॰ गतरमितादिवैश्वदेवचरोः पयसिश्रपणपक्षेऽपःश्रणीय
पात्रीतरेपयः श्रणयेत्। निर्वापादिषुयथादेवमभूहः अत्यानां होमः पूर्ववत्। अभिवपनादूर्ध्वं चरुपुरोडाशीपविभागः। वरुस्थाल्या
उत्तरतएककपालंउपदधाति ध्रुवमसि० ह। अंगासाधिवासनं श्रृणोमा० स्व। योगमन्त्रे पर्युमि० पुरोडाशं० एवंविमोकः। एककपाले

या०

प्र० ३०

द्रव्यनेवाज्ञीनरे स्वोनीन द्रुत्तु प्रस्तीर्यनस्मि न्नेव कपालं जुहुयात् अवधवस्रुम्भन माऽथमानी यावि: प्रस्तुं कुर्यात् । रेंकुम्भयागानन्तरं स्विष्टेस्यै ।
देवेभ्य उत्सुहि । अपरा प्रदेवदांवहर्वाग्निर्देव च त्वमिन्द्रार यति प्रस्थानहव्य त्यानन्या । आब्ज असामासिते किम्बान्देवान्यजन्य यद्भूलेनुहेति । वि
श्वेषां देवानां महदेव यज्ञयाज्ञाभोः सप्तुत्योगसेय मिस्यन्तु नन्दनो । द्यावापृथिवी स्यामन्तुजुहि इत्युक्त्वा पुरोडाशं सर्वं जुहुयात् मध्यात्
प मानो यसिधारयति अन्या आम्नाभाव्य संस्थाप्ये द्विते द्यावापृथिवीयज वषद्भूते तुभ्य अपयर्थन्य ... निष्टि ले हुत्वा । सस्रावेणाभिजु
होति । द्यावापृथिव्यो मह [illegible] यवोन्ते वियोर्द्ध आर्द्र नमोन ग्रामक्षामम पृथिवि नवानुमनमनो । स्विष्टकृदिडा पौरेककपालस्या
मादवदानं । स्विष्टकृ: पूर्वमिडा ऽवस्तोम्भा: स्तुवेण जुहोति । नमस्त्रे स्वाहा । नमस्रइदं । नमस्यम्य स्वाहा । नमस्यायेदं । इषस्य स्वाहा । इषा ॥२३॥
येदं । ऊर्जस्विस्वाहा । ऊर्जायेदं । स्विष्टकृति मैक्षणमंशु गृह्णेप्सस्रावेणाभिजुहोति । सादि । इषा कायपणदिडा प्राशनं । सर्वत्र नवनोऽग्
२३ र तु न्हसाेऽज्ञ न्याहार्य मासाद्य प्रथम अवसृदद्याति । रुद्रायनामिति प्रतिग्रहमन्त्रः । ब्राह्मणेभ्यो मासिनवा । यथादैवतस्तु उक्तेन यजेत । य
जमानस्य आज्ञा सनेप्रजापतेः स्तिस्मेनरच स्त्वा नभद्रा न्ऽभ्ये पः । स्योनः । प्रा हाणानर्पूर्णाने समाने ॥ ॥इति पुनेष्टी लन्त प्रयज्ञ ॥ ॥व
रुने पवाय वरुणनि स्वाहा । सामपयो कादेवता: सैवरलवैतिकर्मव्यता । व्रीहि शब्दस्थाने यवप्रयोगः । स्विष्टकृत: पूर्वे आऽवस्तोम्भा: स्तुवे
णाजुहोति । सहस्वि स्वाहा । सहस्व इदं । सहस्वस्य स्वाहा । सहस्वायेदं । तपस्व स्वाहा । तपस्व इदं । तपस्यस्य स्वाहा । तपस्यायेदं । यजमानमा गत्वा
ने । एतत्तु लं मन्त्रनासद्गुतं वयं च ऽज्ञा रस्व वह्न आयिमना वनं पुष्ट: । रुद्र आसा प्रतीरपति: मानक त्व: कीना-नाऽगास नरून: स्युदानवः । प्रा

लभ्यन्ते जातसमानं॥ ॥ संतिष्ठते यवाग्रयणं॥ इदं वै कल्पितं स्यामाकाग्रयणं स्याद्ग्री ह्याग्रयणेन सहस्रमानतं मतापदेऽग्रीत्याग्रयणे
निरूप्य॥ इन्द्राग्नी विश्वेदेवाः सोमो द्यावापृथिवी इत्येता देवताः॥ देवताभ्यः समस्ताभ्यः इन्द्राग्नी उग्रे अन्वारेभत उपोष्य एवं कर्म व्याख्यातं देवतास्त
तेन पुरस्तात् पुरोडाशादन्येषु हविष्षु समेषु तं वृतस्थाली आज्यभागः इत्यपनीनिर्वापं पात्रं श्रीहीन्द्र स्यामाकं श्यामं देवनिधाय हरसीमाहे। वी
स्यामाकस्याहनिरस्तं नेत्रं प्रातधान्यमावर्जते। निरस्य आपितिष्ठं स्यामाकं गैर्वी धरणासंभवः स्थितयान्यमावर्तनेतो आहवनीयादेवसुणादिन
त्रिणाउत्तरे समन्वितं अदित्याधाकृपस्तेसाद्यामि। अन्ता ह्यो रसस्य अपवादीकृणा चावितं न्येण। मित्रस्य सवस्तु धाये सेमास्ते हमास
जायां मायां पूर्वीः हविषं उरुणीवानाय। निरस्मात्सोम हविर्न अपितधा। इमे देवाना। इमे उनः सह। रक्षान्नेतानारासे। ब्राह्मणादिय धाटैवतं उत्पे
सैन्ययोः सणत्रीहिधृव हविर्भृदा दूतं। त्रीहि देवानां कल्पे स्यामाकान्तु पोचन्तैते। तन्तुलं अप्स्वानं त्वर्नित पत्नीने स्याम। तन्मंत्रेण नृरूपतेनिधाधा
वहनीयाग्नि पुनर्निधिः पत्नी वरणं प्रेषः। त्निन्नबीजत्वान्नाविभागः स्यामाकानी। इत्यादिनानार्वीजनेन अनुसारेणादिभक्तमीय उत्स्य
मेणोपहोमे। यस्मिन्देशे स्यामाकं देवानां अन्नतमस्य। सार्धमेननत इत्यवणुलोपः। अयावृथ द्वितीयपात्रा गमाज्ये वैश्वदेवे विरिद्ववेति। त्रीहामं
मणोस्यामाकं स्यामाकं सकृद्दत्वान्न भागं हविः तेनस्वा सोमाग्रयणं विशेषं समवनि। सोमा निरूप्यवारं इन्द्राग्नादि निर्वापः नदास्यग्रामणा भागस्याग्रा
नेतदीयव एव मंत्रः॥ ॥ संतिष्ठत आग्रयणं॥ ॥ अग्ने नाशायां देवी सजधानजनेश्वरः लंदमी नासं हस्तूर्व धामन्याद्वकुले देवतं ९॥

२४ ५.०

आधानु प्रयोगसमाप्त॰

॥२८॥